

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Bakalářská práce

**Komparace důchodového systému České republiky a
Slovenské republiky**

Vypracovala: Klára Endlicherová

Vedoucí práce: Ing. Petr Zeman, Ph.D.

České Budějovice

2023

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Klára ENDLICHEROVÁ
Osobní číslo: E21108
Studijní program: B0411A050005 Finance a účetnictví
Téma práce: Komparace důchodového systému České republiky a Slovenské republiky
Zadávací katedra: Katedra účetnictví a financí

Zásady pro vypracování

Cíl práce:

Cílem bakalářské práce je analyzovat nastavení a možná rizika důchodového systému České republiky a jeho srovnání s důchodovým systémem Slovenské republiky.

Rámcová osnova:

1. Úvod do problematiky sociálního pojištění a důchodového zabezpečení.
2. Důchodové systémy a způsob jejich financování.
3. Důchodový systém České republiky.
4. Důchodový systém Slovenské republiky.
5. Komparace důchodových systémů dle vybraných kritérií.
6. Doporučení pro zlepšení fungování důchodového systému v ČR.

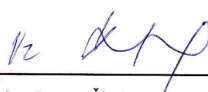
Rozsah pracovní zprávy: 40-50 stran
Rozsah grafických prací: dle charakteru práce
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam doporučené literatury:

Chvátalová, I. (2012). Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
Kaše, M. (2021). *Vybrané aspekty důchodové reformy v České republice*. Praha: Grada Publishing.
Krebs, V. (2015). *Sociální politika* (6. aktualizované vydání). Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s.
Rytířová, L. (2013). *Důchodový systém v České republice*. Olomouc: Anag.
Vostatek, J. (2016). *Penzijní teorie a politika* (1. vyd.). Praha: C. H. Beck.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Petr Zeman, Ph.D.
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání bakalářské práce: 15. prosince 2021
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2022

doc. Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jílek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 10. února 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě - elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

14. dubna 2023

Klára Endlicherová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Ing. Petru Zemanovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, cenné odborné rady a čas, který mi během psaní této práce věnoval.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ.....	4
1.1. Faktory působící na sociální zabezpečení.....	4
1.1.1. Vnitřní faktory	5
1.1.2. Vnější faktory	6
1.2. Systémy sociálního zabezpečení.....	7
1.2.1. Sociální pojištění.....	7
1.2.2. Státní sociální podpora.....	7
1.2.3. Sociální pomoc	8
2 DŮCHODOVÉ SYSTÉMY	9
2.1. Konstrukce důchodových systémů	9
2.1.1. Bismarckův model	9
2.1.2. Beveridgeův model.....	10
2.1.3. Dvousložková konstrukce.....	11
2.2. Způsoby financování důchodových systémů.....	11
2.2.1. Průběžně financovaný důchodový systém.....	11
2.2.2. Fondový důchodový systém	12
2.3. Rozdělení dle typu penzijního plánu	12
2.4. Koncepce důchodového systému.....	13
3 DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE.....	14
3.1. Historický vývoj důchodového systému.....	14
3.2. Současná struktura systému	17
3.2.1. První pilíř – důchodové pojištění.....	18
3.2.2. Třetí pilíř – penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření.....	24
3.3. Návrh důchodové reformy	27
4 DŮCHODOVÝ SYSTÉM VE SLOVENSKÉ REPUBLICE	30

4.1.	Vývoj důchodového systému.....	30
4.2.	Současná struktura systému	31
4.2.1.	První pilíř – povinné důchodové pojištění.....	31
4.2.2.	Druhý pilíř – starobní důchodové spoření	33
4.2.3.	Třetí pilíř – dobrovolné doplňkové důchodové spoření.....	34
5	METODIKA	36
6	KOMPARACE DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ V ČR A SR	37
6.1.	Komparace základních prvků	37
6.2.	Komparace základních statistických údajů.....	39
6.3.	Komparace výpočtu starobní důchodové dávky	39
6.4.	Komparace na základě demografických ukazatelů.....	41
6.5.	Komparace příjmů a výdajů na dávky důchodového pojištění.....	47
6.6.	Komparace poměru starobního důchodu ke mzdě.....	50
6.7.	Komparace dobrovolných pilířů (2. a 3. pilíř).....	53
7.	NÁVRHY PRO DŮCHODOVÝ SYSTÉM ČR.....	55
7.1.	Zvýšení informovanosti a motivace občanů ke spoření.....	55
7.2.	Zatraktivnění třetího pilíře	55
7.3.	Změna důchodového věku	57
	ZÁVĚR	58
	SUMMARY	60
	Seznam použitých zdrojů.....	61
	Seznam použitých zkratk	66
	Seznam tabulek	67
	Seznam grafů	67
	Seznam příloh	68

ÚVOD

Problematika důchodových systémů je aktuálním tématem, o kterém se hojně diskutuje jak v rámci politické, tak i odborné diskuze. Důchodová problematika je totiž nedílnou součástí života téměř každého z nás. Každá současná demokratická společnost by se tedy měla důstojně postarat o své obyvatele ve stáří. Přístupy k důchodovým systémům se však ve světě různí, což je ovlivněno řadou faktorů, zejména však ekonomickou úrovní či historickým vývojem jednotlivých zemí.

K výběru tématu mě vedl zájem o pochopení a poznání situace v důchodovém systému z pohledu potencionálního budoucího důchodce a taktéž si myslím, že je toto téma aktuální z hlediska stále se projednávající a diskutující důchodové reformy.

Cílem bakalářské práce je analýza a komparace důchodového systému České republiky a Slovenské republiky. Tato země byla zvolena záměrně, neboť se jedná o zemi, se kterou nás pojí společná minulost, kdy obě země byly jedním státem a prošly tedy společným historickým, ekonomickým a kulturním vývojem. I přes to se však v současné době nastavení důchodových systémů obou zemí liší, a to zejména od zániku II. pilíře v České republice.

Práce je rozdělena na dvě části a sice na teoretickou část a praktickou část. V teoretické části práce je v úvodu věnována pozornost sociálnímu zabezpečení jakožto nadřazenému systému zpracovávané problematiky. Dále navazuje základní teoretický přehled důchodového systému. V něm se nachází rozdělení důchodových systémů či způsob jejich financování. Stěžejními kapitolami jsou kapitoly zaměřené na popis důchodových systémů v České republice a Slovenské republice s nastíněním historického vývoje.

V návaznosti na získané poznatky je praktická část práce zaměřena na komparaci důchodového systému České republiky a Slovenské republiky. Komparace je založena zejména na demografických a ekonomických ukazatelích, součástí je však i ucelené srovnání komparovaných důchodových systémů. Výsledky této komparace jsou následně využity pro návrh doporučení pro zlepšení fungování důchodového systému v České republice. Ke zpracování bakalářské práce jsou využita data z odborné literatury, veřejně přístupných zdrojů a databází.

1 SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

Sociální zabezpečení jakožto součást sociální politiky chápeme jako soubor opatření k prevenci, zmírnění a odstranění následků sociálních událostí pro občany. Sociální událostí rozumíme náročnou životní situaci, kterou člověk nedokáže zvládnout pouze s vlastní pomocí.

Dle Krebse (2010) můžeme sociální zabezpečení obecně chápat jako „*soubor institucí, zařízení a opatření, jejichž prostřednictvím lze předcházet sociálním událostem občanů a zmírňovat a odstraňovat jejich následky*“

Kahoun (2013) definuje tento pojem jako „*soustavné a cílevědomé úsilí o změnu nebo o udržení a fungování svého sociálního systému*“

Pojem sociální zabezpečení je ve světě často vykládán velmi odlišně a každý autor přikládá tomuto pojmu vlastní definici. V některých zemích je tento pojem definován zákonem. Pokud není, pak je alespoň vymezeno, která ujednání v rámci národních zákonů spadají do působnosti zákonů o sociálním zabezpečení (Krebs, 2010).

Sociálnímu zabezpečení se tak přisuzuje v různých zemích různý obsah. Krebs (2010) do širšího pojetí sociálního zabezpečení zahrnuje:

- zabezpečení v nezaměstnanosti
- zabezpečení při dočasné neschopnosti pro nemoc a úrazy
- zabezpečení matek v těhotenství a mateřství
- zabezpečení při invaliditě
- zabezpečení ve stáří
- zabezpečení rodinných příslušníků a pozůstalých
- péči o zdraví (léčebnou i preventivní)
- pomoc při výchově dětí v rodině

1.1. Faktory působící na sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení ovlivňují základní faktory, které mají rozhodující vliv na vznik a rozvoj sociálního zabezpečení. Tyto faktory můžeme rozdělit na vnitřní, tedy ty, které působí na instituce uvnitř dané společnosti a na vnější, které uplatňují svůj vliv na základě vnějších mezinárodních vztahů (Matlák, 2012).

1.1.1. Vnitřní faktory

Demografické faktory

Demografická struktura obyvatelstva má pro systém sociálního zabezpečení jako celek velký význam a rozdíly v demografickém stavu obyvatelstva vedou k rozdílnému uspořádání sociálního zabezpečení. Klíčovou demografickou charakteristikou každé populace je její věková struktura, která je důsledkem předcházejícího vývoje porodnosti, úmrtnosti i migrace a která předurčuje i budoucí demografický vývoj (Matlák, 2012).

Zejména důležitý je proces stárnutí populace. Prodlužující se délka života a klesající úmrtnost a porodnost mají tak za následek zvýšení poměru počtu starobních důchodců k počtu pracujících jedinců. Značný vliv má také například zdravotní stav obyvatelstva. Neustálý nárůst chronických a degenerativních onemocnění vede k nárůstu invalidity a úmrtnosti, a to i u osob v produktivním věku. Je proto nutno počítat s nárůstem počtu invalidních a pozůstalostních důchodců (Krebs, 2010).

Ekonomické faktory

Dle Matláka (2012) závisí vliv hospodářské situace na sociální zabezpečení na stupni ekonomického a sociálního rozvoje dané společnosti. Ekonomický faktor nemusí na sociální zabezpečení působit vždy přímo. Pozitivně působí například v případě hospodářského růstu a negativně v případě úpadku. Důležitější úlohu však připisuje tento autor politické vůli příslušné vlády.

Krebs (2010) uvádí, že rozhodující vliv na sociální zabezpečení má velikost a dynamika vytvořených zdrojů v ekonomice. Zpomalení či pokles ekonomického růstu má dopad na oblast nezaměstnanosti, vzrůst chudoby, životních nákladů a jiných sociálně negativních jevů. Klíčová je také schopnost systému sociálního zabezpečení přizpůsobit se změnám v dynamice cen a mezd. Růst cen se odráží nejenom do velikosti dávek, ale také do růstu nákladů institucí, které zabezpečují celý sociální systém, což vyvolává další vzestup sociálních výdajů. Další významný dopad na sociální zabezpečení má vývoj nezaměstnanosti, neboť v případě jejího růstu dochází k deficitům v důchodovém a nemocenském pojištění. Sociální zabezpečení je rovněž ovlivněno strukturou zaměstnanosti, sociálně-ekonomickými podmínkami zaměstnanosti žen, zejména s malými dětmi, možnostmi zaměstnávání důchodců a dalšími ekonomickými faktory.

Politické faktory

Politická orientace každé země je do značné míry ovlivněná sociální strukturou, která zase závisí na celé řadě ekonomických faktorů. Otázka sociální ochrany v každé společnosti je především otázkou politickou. Už Winston Churchill v 20. letech minulého století pochopil v Anglii „železný zákon“, podle kterého žádná vláda dlouho nepřežije, pokud půjde proti myšlence sociálního zabezpečení občanů (Matlák, 2012).

Společensko-politické faktory jsou dle Krebse (2010) stejně tak významné jako faktory ekonomické. Východiska vládnoucích tříd a stran a jejich ideály vždy znamenaly značné zásahy do soustavy sociálního zabezpečení. Systém sociálního zabezpečení je využíván k prosazování politických cílů a otázky sociálního zabezpečení patří vždy k ústředním bodům programů politických stran a často jsou klíčovými ve volebním boji. Žádné významné změny v sociálním zabezpečení navíc nelze provést bez potřebné politické podpory, neboť všechna významná opatření musí být schválena zákonem.

1.1.2. Vnější faktory

Z vnějších faktorů hraje důležitou roli vliv zahraničních zkušeností a činnost mezinárodních institucí v oblasti sociálního zabezpečení. V tomto rámci má velký význam důkladné studium sociálního zabezpečení, které vede k potřebným analýzám a konkrétním závěrům. Komparatistika v sociálních vědách totiž nabízí možnost poučit se z příkladů jiných zemí, což je podstatou porovnávacích studií.

Srovnání řešení několika problémů v oblasti sociálního zabezpečení také prohlubuje schopnost nalézt optimální řešení podobných problémů u nás a zhodnotit možný dopad alternativních zásahů. Studium příslušných opatření v zahraničí umožňuje hlouběji pochopit a porozumět jejich fungování v naší zemi a identifikovat rozhodující ovlivňující faktory.

Vnější vlivy ovlivňují vývoj sociálního zabezpečení – zahraniční zkušenosti a poznatky však nemůžou nahradit samostatnou koncepci našeho sociálního zabezpečení. Každá země si musí vytvořit systém, který bude nejlépe odpovídat potřebám jejich obyvatel na základě její historie a zvyklostí (Matlák, 2012).

1.2. Systémy sociálního zabezpečení

Počátkem 90. let 20. století byly v rámci reformy sociálního systému vytvořeny tři vzájemně na sebe navazující, a přesto relativně samostatné systémy. Jedná se o systém sociálního pojištění, systém státní sociální podpory a systém sociální pomoci. Tyto tři systémy jsou postavené na odlišných principech. Liší se zejména tím, jakou sociální situaci řeší, v mechanismech financování dávek jednotlivých systémů a v jejich organizační struktuře (Krebs, 2010).

1.2.1. Sociální pojištění

Systém sociálního pojištění řeší ty sociální situace, na něž se může občan dopředu připravit, a to ve smyslu odložení části finančních prostředků pro případ budoucích sociálních situací. Je tedy jakýmsi vyjádřením sociální odpovědnosti občanů vůči sobě a své rodině. Sociální situace můžeme rozlišit z časového hlediska na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé sociální situace jsou řešeny nemocenským pojištěním a považuje se za ně zejména pracovní neschopnost, těhotenství a mateřství či ošetřování člena rodiny, zatímco dlouhodobé sociální situace řeší důchodové pojištění a patří mezi ně typicky pojištění ve stáří, při invaliditě a při ztrátě živitele (Arnoldová, 2012).

Základní princip sociálního pojištění tedy spočívá v tom, že občané přispívají do systému na základě celospolečenské solidarity pro případ určitých „pojistných“ událostí v budoucnosti. V případě takové události mají nárok na zabezpečení ze systému sociálního pojištění ve formě dávek nahrazujících ušlý příjem nebo kompenzace za finančně náročné úkony (Chvátalová a kol., 2018).

Systém je financován z pojistného, přičemž mezi poplatníky řadíme zaměstnance, zaměstnavatele nebo osoby samostatně výdělečně činné (Krebs, 2010).

1.2.2. Státní sociální podpora

Státní sociální podpora představuje systém státních dávek, který je z velké části určen především rodinám s nezaopatřenými dětmi. Jedná se o systém, který je založen na principu sociálního přerozdělení (zejména mezi rodinami bezdětnými a rodinami s dětmi, mezi rodinami s vyššími příjmy a nižšími příjmy) a tímto také na sociální solidaritě.

Náklady na státní sociální podporu jsou financovány ze státního rozpočtu a jsou vypláceny prostřednictvím úřadů práce (Tröster a kol., 2010).

Dávky státní sociální podpory jsou poskytovány buďto v závislosti na výši příjmu v rodině a hlavním kritériem pro jejich stanovení je životní minimum (například přídavek na dítě) nebo jsou poskytovány nezávisle na příjmu rodiny jako například rodičovský příspěvek nebo pohřebné (Arnoldová, 2012).

1.2.3. Sociální pomoc

Systém sociální pomoci se zabývá situacemi sociální nebo hmotné nouze. Jedná se o případ, kdy se člověk není schopen o sebe postarat sám ani s pomocí vlastní rodiny. Pomoc je poskytována prostřednictvím sociálních dávek nebo sociálních služeb a je financována ze státního rozpočtu, rozpočtu obcí, dobrovolných organizací či nadací (Arnoldová, 2012).

2 DŮCHODOVÉ SYSTÉMY

Základní důchodové pojištění se vztahuje na všechny případy dlouhodobého ohrožení v důsledku sociálních událostí vedoucích ke ztrátě zdrojů obživy a schopnosti je zajistit (Krebs, 2010).

Důchodový systém vychází z celé řady faktorů. Podstatný je vliv ekonomiky, která určuje výši financování, vliv politický, neboť zvolený důchodový systém je vždy politickou volbou, dále vliv demografický spojený s procesem stárnutí populace a její strukturou, vliv sociologický z důvodu stále sociálně početnější skupiny starobních důchodců a v neposlední řadě vliv historický, kulturní či zvyklostní.

Nejdůležitějším úkolem jakéhokoliv důchodového systému je zajistit dlouhodobý, stabilní a sociálně korektní zdroj příjmů těm, kteří ztratili schopnost výdělečné činnosti v důsledku stáří. Před rozvojem důchodových systémů dnešní podoby byla centrem obživy a životního zabezpečení rodina. Nikdo se v tomto směru na stát nespolehal. Následně se role mezigeneračních rodinných vazeb začala postupně snižovat a role státu při zajišťování bezpečnosti ve stáří vzrostla (Kaše, 2021).

K rozdělení důchodových systémů lze použít různá kritéria. Následující podkapitoly popisují několik typů kategorizace.

2.1. Konstrukce důchodových systémů

V základním systému existují v zásadě dva typy konstrukce důchodových systémů. Na jedné straně model klasického pojistného systému vyvinutý ve střední Evropě, který poprvé zavedl Otto von Bismarck, a na druhé straně model jednotného důchodu, jehož výše je stanovena na úrovni minimální mzdy či životního minima, zavedený podle W. Beveridge. V průběhu času se v různých zemích vyvinulo mnoho kombinací těchto základních teoretických modelů (Krebs, 2010).

2.1.1. Bismarckův model

Prvním uceleným modelem sociálního pojištění je Bismarckův model tzv. segmentovaného sociálního důchodového pojištění představující reformy v letech 1883-1889 v Německu. Zde bylo v tomto období uzákoněno povinné nemocenské pojištění, úrazové pojištění a následovalo povinné starobní a invalidní pojištění. Bismarckův model

symbolizuje důchod odvozený z pojistného placeného dle výše příjmu. Snahou je udržet životní úroveň v případě invalidity, chudoby a stáří. Solidarita se odvíjí od konstrukce pojistného. Bismarck tak vytvořil systém sociální jistoty v podobě zabezpečování důchodů výdělečně činným osobám. Tento model se následně stal inspirativním pro většinu důchodových systémů v Evropě včetně Rakouska-Uherska. Největším nedostatkem tohoto modelu je jednoznačně nedostatečná solidarita mezi občany bez příjmů nebo s velmi nízkým příjmem či bez majetku (Kaše, 2021).

Výše důchodu je v tomto modelu totiž přímo vázána na zaplacené pojistné tím, že se vypočítává procentem z průměrného výdělku dosaženého za pojistné období. Parametry konstrukce tohoto systému jsou každoročně upravovány v závislosti na růstu mezd. Vyplácené důchodové dávky se tedy každoročně přepočítávají nebo zvyšují o procento růstu mezd, aby se zabránilo případným rozdílům mezi nově přiznanými a vyplácenými důchody (Krebs, 2010).

2.1.2. Beveridgeův model

Druhým modelem sociálního pojištění se stal Beveridgeův model poskytující rovné důchody v jednotné výši na úrovni existenčního minima ve výši 15 až 20 % průměrné celostátní mzdy. Základním cílem tohoto modelu je eliminovat chudobu. Tento model dále vychází z principu, že stát musí bezpodmínečně garantovat a vyplácet pevný, univerzální a neměnný starobní důchod bez rozdílu.

Nevýhodou tohoto systému může pro některé občany být pevná částka, která je výrazně nižší než příjem, který pobírali v době, kdy pracovali, a nezajišťuje jim již takovou životní úroveň, na kterou byli zvyklí. V důsledku toho je nutné využívat také doplňkových zdrojů důchodových příjmů, například zaměstnanecké penze (Kaše, 2021).

Přehledné srovnání obou systémů můžeme vidět v tabulce č. 1.

Tabulka 1 - Přehledné srovnání modelů důchodového systému

	Bismarckovský model	Beveridgeovský model
Cíl	udržení příjmu	zabránění chudobě
Dávky	vztažené k příjmu	plošné
Financování	příspěvky	zdanění
Správa	tripartita	veřejná

Zdroj: (Loužek, 2014); vlastní zpracování

2.1.3. Dvousložková konstrukce

Tento model je odvozenou kombinací předchozích typů modelů. Jedná se o kombinaci zvyšování důchodu o pevné částky a o procento, a to jak pro nově přiznávané důchody, tak i pro ty vyplácené (Krebs, 2010).

2.2. Způsoby financování důchodových systémů

Základem každého důchodového systému je jeho dostatečně vysoké, stabilní a udržitelné financování. Důchodové systémy se odlišují jednak ve způsobu financování a také ve způsobu rozdělování finančních prostředků. Z hlediska způsobu financování můžeme v současné době rozlišit dva typy financování důchodových systémů, a to model průběžného financování a model fondového financování (Kaše, 2021).

2.2.1. Průběžně financovaný důchodový systém

Model průběžného financování (angl. pay as you go, zkr. PAYG) je systém, ve kterém jsou příspěvky na sociální pojištění od ekonomicky aktivních občanů ihned vypláceny jako dávky současným důchodcům. Tento model je tedy založen na bázi mezigenerační solidarity (Krebs, 2010).

Průběžně financovaný důchodový systém je plně závislý na dostatečném počtu osob v produktivním věku ve vztahu k počtu osob pobírajících důchod. V tomto modelu financování se nepředpokládá žádná finanční rezerva, a aby systém zůstal stabilní, musí se výše výdajů na důchody rovnat výši odvodů do systému. Případný schodek systému je nutné dorovnávat ze státního rozpočtu (Kaše, 2021).

Mezi výhody tohoto systému řadí Krebs (2010) stabilitu systému, relativně nízké náklady na zřízení, možnost uplatnění redistribuce a nižší režie. Za rizika pak považuje zejména riziko spojené s demografickým vývojem, dále riziko politické, negativní dopad na trh práce, riziko nadměrné redistribuce a vytěsňování soukromých i veřejných investic.

2.2.2. Fondový důchodový systém

Krebs (2010) uvádí, že fondové (kapitálové) financování je založeno na principu čistě fondovém. V rámci tohoto systému si vytvářejí pojištěnci prostřednictvím pojištění kapitálové rezervy, které následně používají k financování svých vlastních důchodů.

Výhodou tohoto systému je pozitivní vliv na trh práce a relativně nízká citlivost na demografický vývoj obyvatelstva. Mezi nevýhody či rizika pak patří problematika zabezpečení nízkopříjmových skupin, u nichž je vzhledem k nízkým příjmům problematické dostatečné naspoření finančních prostředků na stáří – jejich nedostatečný důchod by musel být doplněn ze státního rozpočtu. K dalším rizikům pak podle Krebse (2010) patří mimo výše uvedené také skutečnost, že reálná hodnota budoucích důchodů je nejistá, protože kapitalizované celoživotní úspory budou ovlivněny prakticky nepředvídatelnou inflací a úrokovými sazbami a také náklady na provoz jsou v tomto systému mnohem vyšší než v systému „pay as you go“.

2.3. Rozdělení dle typu penzijního plánu

Důležitou otázkou při aplikaci jednotlivých forem financování důchodů je také volba penzijního plánu, tedy jakým způsobem budou rozděleny finanční prostředky. Krebs (2010) uvádí následující systémy:

- **Dávkově definované systémy** (DB – defined benefit), které zaručují určitou výši penzijních dávek, a to zpravidla v závislosti na počtu let, po které jedinec odváděl příspěvky do systému a na výši příjmu jedince za určité časové období.
- **Příspěvkově definované systémy** (DC – defined contribution) neposkytují svým účastníkům takovou míru jistoty týkající se výše jejich budoucích dávek. Příspěvková sazba je předem stanovená, ale výše budoucích důchodů závisí nejen na velikosti zaplacených příspěvků, ale také na výnosu z investování těchto úspor na kapitálovém trhu.
- **Hypotetické příspěvkově definované systémy** (NDC – notional defined contribution) jsou relativně novým přístupem, který byl již aplikován například ve Švédsku. Spočívá v tom, že každý účastník má svůj individuální účet, na který se mu připisují jím odvedené příspěvky a jejich zhodnocení v čase. Zhodnocení je závislé na hypotetické míře výnosnosti systému, definované jako míra růstu základu, z něhož

jsou příspěvky placeny. Výše důchodových dávek přímo závisí na celkových (hypotetických) úsporách na jedincově účtu a nepřímo na očekávané průměrné délce života generace nastávajících důchodců. Úspory na účtech jsou však pouze hypotetické, neboť vybrané příspěvky jsou skutečně použity na výplatu současných důchodců a připisování a zhodnocování příspěvků na individuálních účtech je tak pouze fiktivní (Krebs, 2010).

2.4. Koncepce důchodového systému

Koldinská, Tröster a kol. (2018) uvádí, že se důchodový systém z obecného (teoretického) a nadnárodního hlediska skládá ze tří složek, které se v literatuře označují jako pilíře, a proto se používá výraz „třípilířový systém“:

- **první pilíř** představuje povinný a všeobecný základ organizovaný státem (státní schéma)
- **druhý pilíř** představuje doplňkový důchodový systém, který poskytuje zabezpečení na vyšší úrovni nad rámec základního systému, přičemž je založen na principu kolektivního zabezpečení prostřednictvím zaměstnavatelů (kolektivní schéma)
- **třetí pilíř** představuje taktéž doplňkový důchodový systém poskytující zabezpečení na vyšší úrovni nad rámec základního systému, jedná se však o individuální zabezpečení občanů prostřednictvím jejich vlastních investičních aktivit, jako jsou například investice do životního pojištění a investičních fondů (individuální schéma)

3 DŮCHODOVÝ SYSTÉM V ČESKÉ REPUBLICE

3.1. Historický vývoj důchodového systému

Období do roku 1989

Důchodové pojištění má v České republice dlouholetou tradici. Moderní formy sociálního zabezpečení začaly vznikat a rozvíjet se až v 19. století, což úzce souviselo se zrušením nevolnictví v roce 1781 a následujícím přílivem venkovského obyvatelstva do měst či rozvojem průmyslové výroby. Československá republika převzala právní předpisy ze sociální oblasti od Rakouska-Uherska a postupně byly přijímány zákony nové. Nejvýznamnější z nich byl zákon č. 221/1924 Sb. z. a n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, který nabyl účinnosti v roce 1926 a rozšířil důchodového pojištění na téměř všechny zaměstnané osoby (Koldinská, Tröster a kol., 2018). Konkrétně bylo tímto zákonem zavedeno dělnické pojištění pro případ invalidity a stáří, což představovalo zásadní přelom v oblasti sociálního pojištění (ČSSZ, 2014).

Od roku 1948 byly součástí důchodového pojištění též osoby samostatně výdělečně činné¹. Tato skutečnost, že prakticky všechny ekonomicky aktivní osoby jsou účastny důchodového pojištění, patří mezi základní principy důchodového pojištění i v současnosti (Koldinská, Tröster a kol., 2018).

V roce 1952 byl dále přijat zákon č. 102/1951 Sb., o přebudování národního pojištění, na základě kterého bylo nemocenské pojištění odděleno od důchodového pojištění. Od roku 1957 došlo na základě zákona č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení ke snížení věkových hranic rozhodných pro přiznání nároku na starobní důchod. Přijetí tohoto zákona však přineslo i několik deformací. První z nich spočívala v porušení zásady jednotnosti, neboť došlo k rozdělení pracovníků do tří pracovních kategorií. Současně došlo ke stanovení výhodnějších podmínek pro nárok na výplatu důchodu pro preferované důchodové skupiny. Zavedením tohoto zákona bylo zrušeno dosavadní financování starobních důchodů na pojistném principu a nahrazeno přímým financováním ze státního rozpočtu. Přijetí zákona č. 101/1964 Sb., o sociálním pojištění, vedlo k dalším změnám v důchodovém zabezpečení, zejména k oslabení principu zásluhovosti. Příčinou bylo zavedení progresivního zdanění důchodů. Následovalo přijetí zákona č. 121/1975 Sb., o sociálním zabezpečení, který odstranil nedostatky předešlého

¹ Na základě zákona č. 99/1948 Sb., o národním pojištění

zákona. Tento nový zákon zrušil zdanění důchodů, navýšil maximální hranice důchodů a opětovně prohloubil zásluhovost. Zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení se zabýval prohlubujícím se rozdílem mezi výší vyplácených mezd a výší starobních důchodů. Tento problém však nebyl z dlouhodobého pohledu vyřešen vzhledem k přetrvávající statické povaze důchodových dávek (Krebs, 2010).

Období po roce 1989

Krátce po sametové revoluci v listopadu 1989 bylo patrné, že je třeba provést zásadní reformu systému sociálního zabezpečení. Přesto, že v některých oblastech byl systém na dobré úrovni, zejména v oblasti zabezpečení rodin s dětmi, v jiných, zejména v oblasti důchodů, zaostával a měl řadu zásadních nedostatků. Mimo jiné byl velmi těžkopádný, finančně náročný, neschopný přizpůsobit se novým podmínkám v ekonomice a v některých směrech také nespravedlivý, zejména v případě existence osobních důchodů. Všechny tyto důvody vedly k rozhodnutí provádět ekonomickou reformu souběžně s reformou sociální. Podobně jako v ostatních zemích střední a východní Evropy bylo hlavním cílem této reformy přejít od sociálního zabezpečení k sociálnímu pojištění. Prvními opatřeními bylo odstranění diskriminace vůči osobám samostatně výdělečně činným a dále také zrušení privilegií v důchodovém systému, zejména osobních důchodů. Dále bylo nemocenské pojištění přesunuto ze správy odborů a organizačně sjednoceno společně s důchodovým pojištěním v rámci České správy sociálního zabezpečení. Dále také došlo k pravidelné valorizaci důchodů (Koldinská, Tröster a kol., 2018).

(Koldinská, Tröster a kol., 2018) dále rozlišují tři základní etapy v průběhu sociální reformy v České republice:

- 1. etapa probíhala od konce roku 1989 do roku 1992. Byla vytvořena koncepce záchranné sociální sítě, plně podpořená právními instituty, zejména minimální mzdou a životním minimem
- 2. etapa započala po vzniku samostatné České republiky v roce 1993. Naše sociální zabezpečení začalo vykazovat neoliberalní tendence. Za zvlášť významný je možno považovat rok 1995, kdy byly přijaty dva důležité zákony – zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře
- počátek třetí etapy vývoje reformy sociálního zabezpečení je řazen do období od poloviny roku 1998 v souvislosti s nástupem sociálnědemokratické vlády. V tomto

období byly provedeny významné legislativní změny a začala se připravovat reforma důchodového systému

V roce 1994 bylo zákonem č. 42/1994 Sb. zavedeno jako doplňkový důchodový systém penzijní připojištění se státním příspěvkem (Koldinská, Tröster a kol., 2018).

Zákon č. 155/1995 Sb. byl prvním zákonem v zemích střední a východní Evropy, který se zabýval potřebou dynamizace systému s ohledem na současné ekonomické podmínky. Tento zákon zahájil zvyšování věkových hranic, zpřesnil definici invalidity, prodloužil rozhodné období pro zápočet výdělků a zavedením vdoveckých důchodů přispěl k realizaci zásady rovného zacházení s muži a ženami a zajistil soulad s předpisy Evropské unie. V současné době představuje tento zákon první pilíř důchodového systému (Krebs, 2010).

Tento právní předpis, který již prošel různými změnami a platí dodnes, je zásadním zákonem v oblasti důchodového pojištění. Mimo jiné stanovuje tři přímé dávky důchodového pojištění (starobní, plný invalidní a částečně invalidní důchod) a dávky odvozené (vdovský, vdovecký a sirotčí důchod). Starobní důchody jsou základem pro ostatní důchody, neboť se od nich odvíjí konstrukce všech ostatních důchodů (ČSSZ, 2005).

Systém sociálního zabezpečení se na přelomu 20. a 21. století vyznačuje obzvláště aktivní legislativní činností, a to zejména u důchodového pojištění, státní sociální podpory a nemocenského pojištění. Vzhledem k demografickému vývoji, kdy s ohledem na zvyšující se průměrný dožívaný věk a snižující se porodnost se zvyšuje počet osob v postproduktivním věku a klesá počet osob ve věku produktivním, byla zdůrazňována nezbytnost **důchodové reformy**. Pro osoby, které dosáhnou důchodového věku po roce 2018, se doba pojištění potřebná pro nárok na starobní důchod po roce 2010 postupně zvýšila ze současných 25 let na 35 let (Koldinská, Tröster a kol., 2018).

Zrušení § 15 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, a nutnost změn redukčních hranic se staly impulzem k přijetí novely zákona č. 220/2011 Sb. Tyto skutečnosti jsou nazývány též jako **Malá důchodová reforma**. V rámci Malé důchodové reformy byl zaveden nový výpočet redukčních hranic v závislosti na průměrné mzdě. Dále byly upraveny legislativní pokyny pro stanovení základní výměry důchodu ve výši 9 % průměrné mzdy (Kaše, 2021). Prosazení novely zákona přispělo k přilepšení k důchodům zejména těm občanům, kteří do systému odvedli nejvíce a výrazně se tak zde

zohlednil princip zásluhovosti. Občanům s hrubým příjmem v rozmezí 12 a 35 tisíc korunami naopak přinesla tato reforma snížení penzí a lidé s minimálními příjmy byly z této reformy zcela vynecháni, čímž se jim důchod nezvýšil ani nesnížil (Loužek, 2014).

V průběhu let 2011 a 2012 byly přijaty tři klíčové zákony. Zákon č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření, zákon č. 397/2012 Sb., o pojistném na důchodovém spoření a zákon č. 399/2012 Sb., o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o pojistném na důchodové spoření. Přijetím výše uvedených tří zákonů, souhrnně označovaných jako **Velká důchodová reforma**, byl v rámci českého důchodového systému zaveden fondový, příspěvkově definovaný II. pilíř. Obavy o budoucí finanční udržitelnost důchodového systému, který závisí pouze na průběžně financovaném prvním pilíři, byly vzhledem k nepříznivému demografickému vývoji společnosti hlavním důvodem pro přijetí zákonů v rámci této reformy (Kaše, 2021).

Po letech diskusí byl tak v rámci připravované důchodové reformy zaveden třípilířový systém zabezpečení ve stáří. Od 1. 1. 2013 se důchodový systém České republiky skládal ze tří pilířů. **Prvním pilířem** je základní státní důchodový systém, který je povinný a navazují na něj doplňkové důchodové systémy. **Druhým pilířem** bylo důchodové spoření, které vstoupilo v platnost 1. 1. 2013 na základě zákona č. 426/2011 Sb., o důchodovém spoření. Účast na důchodovém spoření byla dobrovolná, ale pokud se osoba stala účastníkem tohoto systému, nebylo možné z něj vystoupit, a to až do doby přiznání starobního důchodu ze základního důchodového pojištění. Ve druhém pilíři mohli lidé dobrovolně se státní podporou přispívat do fondů provozovaných soukromými penzijními společnostmi. Druhý pilíř byl zrušen v roce 2015 s tím, že v letech 2016 a 2017 probíhalo jeho vypořádání. Jeho zrušení bylo způsobeno především nezájmem veřejnosti, který byl vyvolán zejména obavou z nemožnosti předčasného vystoupení z tohoto systému. **Třetím pilířem** důchodového systému tvoří penzijní připojištění se státním příspěvkem a doplňkové penzijní spoření (Koldinská, Tröster a kol., 2018).

3.2. Současná struktura systému

Rozsáhlým transformačním procesem byl vytvořen důchodový systém, který je v současné době založen na dvou pilířích. První pilíř je tvořen základním důchodovým pojištěním podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, třetím pilířem je doplňkové penzijní spoření.

3.2.1. První pilíř – důchodové pojištění

Důchodové pojištění je základním pilířem důchodového systému v České republice upraveným zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Důchodové pojištění je v České republice financováno na základě průběžného financování, tj. vybrané pojistné od ekonomicky aktivních osob se průběžně používá na výplatu dávek důchodcům. Důchodové pojištění se v České republice vyznačuje širokým okruhem důchodově pojištěných osob. Účast na důchodovém pojištění při splnění stanovených podmínek vzniká ze zákona povinně (Chvátalová a kol., 2018).

Vybrané pojistné se shromažďuje na samostatném důchodovém účtu v rámci státního rozpočtu a přerozděluje se přímo současným důchodcům. Výše sazeb pojistného z vyměřovacího základu zobrazuje tabulka č. 2 (ČSSZ, 2022).

Tabulka 2 - Výše sazby pojistného na důchodové pojištění

Plátce	Sazba pojistného
Zaměstnavatel	21,5 %
Zaměstnanec	6,5 %
OSVČ	28 %

Zdroj: (ČSSZ, 2022); vlastní zpracování

Důchodové pojištění v České republice provádějí následující státní orgány:

- **Okresní správy sociálního zabezpečení**, které zpracovávají žádosti o přiznání důchodu a žádosti o úpravu výše invalidního důchodu z důvodu změny stupně invalidity. Kontrolují také plnění povinností zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných v důchodovém pojištění
- **Česká správa sociálního zabezpečení** má v kompetenci rozhodování o důchodech a zajišťování jejich výplaty, vedení evidence pojištěnců a vykonávání povinností souvisejících s důchodovým pojištěním ve vztahu k jiným státům. Dohlíží také na činnost okresních správ sociálního zabezpečení a řídí jejich činnost
- **Ministerstva obrany, spravedlnosti a vnitra** plní obdobné úkoly, které plní okresní správy sociálního zabezpečení; v případě příslušníků ve služebním poměru se však žádosti o přiznání důchodu podávají příslušným útvarům v působnosti ministerstev spravedlnosti a vnitra (Chvátalová a kol., 2018)

(Koldinská, Tröster a kol., 2018) uvádí, že od roku 1996 je základní důchodové pojištění založeno na těchto principech:

- **Princip jednotné úpravy**, který spočívá v jednotnosti zásad pro nárok na důchody a jejich výpočet pro všechny pojištěnce
- **Povinná účast** pro všechny ekonomicky aktivní obyvatele České republiky
- **Obligatornost dávek**, což znamená, že při splnění stanovených podmínek vzniká na důchod z důchodového pojištění právní nárok
- **Státní garance**, neboť výdaje na důchodové pojištění jsou součástí výdajů státního rozpočtu, přičemž pojistné na důchodové pojištění se vede na samostatném účtu státního rozpočtu
- **Zajištění soudní ochrany**, neboť je možné soudně přezkoumat rozhodnutí týkajícího se důchodů v rámci správního soudnictví
- **Princip solidarity**, který spočívá jednak v příjmové solidaritě pojištěnců s vyššími příjmy s pojištěnci s nižšími příjmy a také v mezigenerační solidaritě osob ekonomicky aktivních s osobami, které pobírají důchody
- **Dynamičnost**, která spočívá především v tom, že nejsou stanoveny hranice pro maximální výši důchodů, v navázání výše základní výměry důchodu na průměrnou mzdu nebo také v aktualizaci hodnoty příjmů pojištěnců při výpočtu důchodů prostřednictvím koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (tzv. indexace)
- **Princip ochrany nabytých práv**, který se projevuje především v přechodných ustanoveních právních předpisů a spočívá v zachování nároků vzniklých za účinnosti předchozí právní úpravy

Výše důchodu se skládá ze dvou složek, a to ze základní výměry a z procentní výměry.

Základní výměra je totožná pro všechny, kdo mají nárok na důchod, bez ohledu na dobu jejich pojištění nebo na jejich příjmy, přičemž se stanovuje 10% sazbou z průměrné mzdy. Pro důchody přiznané před 1. lednem 2023 se zvyšuje základní výměra z původních 3900 Kč na 4040 Kč².

Procentní výměra zohledňuje jednak získanou dobu pojištění a jednak dosažené příjmy, přičemž je stanovena individuálně procentní sazbou z výpočtového základu podle získané

² Česká správa sociálního zabezpečení (2022b)

doby pojištění. Minimální výše procentní výměry činí dle zákona o důchodovém pojištění 770 Kč (Rytířová, 2013).

Ze základního důchodového pojištění se poskytují tyto dávky³:

- **starobní důchod**
- **invalidní důchod**
- **vdovský a vdovecký důchod**
- **sirotčí důchod**

Tyto lze dále rozdělit na přímé a odvozené. Starobní a invalidní důchody řadíme mezi důchody přímé. Pozůstalostní důchody, tj. vdovské, vdovecké a sirotčí, se považují za důchody odvozené. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami důchodů spočívá v tom, že důchody přímé vycházejí ze skutečností, které se týkají oprávněného, zatímco důchody odvozené se vyměřují z přímého důchodu, který pobíral zemřelý nebo na který by měl zemřelý nárok (Kahoun a kol., 2013)

Starobní důchod

V České republice je starobní důchod vyplácen účastníkovi, jestliže získal **potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku.**

Důchodový věk je postupně prodlužován, přičemž pro jeho stanovení se rozlišují tři časová období, a to narození v období před rokem 1936, narození v období let 1936 – 1971 a narození v období po roce 1971. U mužů narozených před rokem 1936 je nárok na starobní důchod ve věku 60 let, u žen již ve věku 53 až 57 let v závislosti na počtu dětí. U osob narozených v letech 1936 – 1971 je věk odchodu do důchodu odstupňován až na 65 let, což je podrobněji vyobrazeno v Příloze 1. U osob narozených po roce 1971 činí důchodový věk jednotně 65 let. V návaznosti na aktuální demografický vývoj lze však očekávat, že se tento věk ještě zvýší (Chvátalová a kol., 2018).

Stejně tak jako důchodový věk, i potřebná doba pojištění pro odchod do starobního důchodu se v závislosti na demografických změnách postupně prodlužuje. Dobou pojištění rozumíme dobu účasti na důchodovém pojištění, tj. dobu mezi ukončením povinné školní docházky a dnem přiznání starobního důchodu (Chvátalová a kol., 2018).

³ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. In Sběrka zákonů České republiky, 1995, § 4 odst. 1

Do potřebné doby pojištění se zahrnuje i **náhradní doba pojištění**, což je doba, po kterou se sice pojistné neplatí, ale i přesto se tyto doby za určitých podmínek započítávají do požadované doby pojištění pro důchod. Do náhradní doby pojištění řadíme například péči o dítě do čtyř let věku, vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání u úřadu práce, výkon vojenské služby nebo v zákonem stanoveném rozsahu studium vykonávané před 1. 1. 2010 a další (ČSSZ, 2022c).

Potřebná doba pojištění je detailněji popsána v tabulce č. 3.

Tabulka 3 - Potřebná doba pojištění pro odchod do důchodu

Rok dosažení důchodového věku	Potřebná doba pojištění
před rokem 2010	25 let
2010	26 let
2011	27 let
2012	28 let
2013	29 let
2014	30 let
2015	31 let
2016	32 let
2017	33 let
2018	34 let
po roce 2018	35 let

Zdroj: (ČSSZ, 2022a); vlastní zpracování

Výpočet starobního důchodu

V momentě, kdy žadatel získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl zákonem stanoveného věku, vzniká mu nárok na starobní důchod. Základem pro výpočet starobního důchodu jsou výdělků od roku 1986 až do roku, který předchází roku přiznání důchodu. K výdělkům před rokem 1986 se tedy sice nepřihlíží, ale odpracované roky před rokem 1986 se samozřejmě započítávají. Pro výpočet starobního důchodu je tedy potřeba znát průměrnou výši mzdy za každý odpracovaný rok (Výpočet.cz, 2023).

Při výpočtu starobního důchodu se pak postupuje následovně:

1. Vyměřovací základ: Pro každý rok je určen koeficient nárůstu, kterým se násobí průměrný výdělek v daném roce. Výsledné hodnoty po sečtení představují

vyměřovací základ pro výpočet důchodu. Z něho určíme osobní vyměřovací základ jako podíl mezi vyměřovacím základem a počtem měsíců, ve kterých bylo placeno pojistné.

2. Výpočtový základ: Osobní vyměřovací základ se dále upraví pomocí redukčních hranic, viz tabulka č. 4.

Tabulka 4 - Redukční hranice pro rok 2023

Vyměřovací základ	Výpočtový základ
do 17 743 Kč	100 %
nad 17 743 Kč do 161 296 Kč	26 %
nad 161 296 Kč	0 %

Zdroj: (Výpočet.cz, 2023); vlastní zpracování

Pokrácením pomocí redukčních hranic získáme výpočtový základ.

3. Procentní výměra: Dále do výpočtu vstupuje získaná doba pojištění a to tak, že za každý celý rok doby pojištění bude náležet 1,5 % výpočtového základu. Výpočtový základ se pak vynásobí počtem odpracovaných let a příslušnou sazbou, čímž získáme procentní výměru.
4. Důchod: K procentní výměře se dále připočte základní výměra, tedy pevná částka důchodu. Výsledkem je vypočítaný důchod (Výpočet.cz, 2023).

Předčasný starobní důchod

Požádat o starobní důchod lze i před dosažením důchodového věku, v takovém případě mluvíme o tzv. předčasném starobním důchodu. Základní podmínkou pro získání předčasného starobního důchodu je získání potřebné doby pojištění souvztažně se splněním jedné z těchto podmínek:

- do dosažení důchodového věku pojištěnci chybí nejvýše 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let,
- do dosažení důchodového věku pojištěnci chybí nejvýše 5 let, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let.

Sankcí za odchod do důchodu před dosažením důchodového věku je snížení procentní výměry důchodu. Procentní výměra se snižuje za každých započatých 90 kalendářních dnů z doby ode dne přiznání důchodu do dosažení důchodového věku o:

- 0,9 % výpočtového základu za období prvních 360 kalendářních dnů

- 1,2 % výpočtového základu za období 361. kalendářního dne do 720. kalendářního dne
- 1,5 % výpočtového základu za období od 721. kalendářního dne (ČSSZ, 2022a)

Invalidní důchod

V rámci důchodového pojištění se poskytuje dále také invalidní důchod a to osobám, které v důsledku nepříznivého zdravotního stavu ztratili schopnost pracovat nebo jejichž způsobilost k práci byla výrazně snížena. Jedná se tedy o dávku, která je podmíněna dlouhodobě nepříznivým zdravotním stavem (Kahoun a kol., 2013).

Pojištěnec má nárok na invalidní důchod, jestliže nedosáhl věku 65 let, stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění⁴. V závislosti na míře poklesu pracovní schopnosti se v současnosti rozlišují tři stupně invalidity:

- pokud pracovní schopnost pojištěnce poklesne nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně
- pokud pracovní schopnost pojištěnce poklesne nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně
- pokud pracovní schopnost pojištěnce poklesne nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně

Pro nárok na budoucí starobní důchod a jeho výši se započítává pouze tzv. náhradní doba pojištění, což je doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně. Doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu prvního nebo druhého stupně není dobou pojištění a nezapočítává se do doby potřebné pro nárok na starobní důchod.

Osoba, která pobírá invalidní důchod, může po dosažení důchodového věku a získání potřebné výše pojištění zažádat o starobní důchod prostřednictvím Okresní správy sociálního zabezpečení. Pokud je vypočtený starobní důchod vyšší než výše invalidního důchodu, bude vyplácen starobní důchod. V opačném případě bude nadále vyplácena předchozí výše invalidního důchodu. Po dovršení 65 let věku tak výplata invalidního důchodu jeho příjemcům nezaniká (týká se všech stupňů invalidity), ale Česká správa sociálního zabezpečení ho ze zákona automaticky přemění na důchod starobní (ČSSZ, 2022d)

⁴ pokud je invalidita následkem pracovního úrazu nebo nemoci z povolání, považuje se podmínka doby pojištění za splněnou

Vdovský a vdovecký důchod

Vdovské a vdovecké důchody patří mezi pozůstalostní důchody. Dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění vzniká nárok na tento důchod úmrtím manžela či manželky, jestliže zemřelý byl poživatelem starobního či invalidního důchodu nebo splnil ke dni úmrtí podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní či starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu.

Sirotčí důchod

Dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění má na sirotčí důchod nárok nezaopatřené dítě, kterému zemřel rodič či osvojitel nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu. Nárok na sirotčí důchod zaniká, přestane-li být dítě nezaopatřené nebo osvojením.

3.2.2. Třetí pilíř – penzijní připojištění a doplňkové penzijní spoření

Na důchodové pojištění, které představuje základní důchodový systém navazují doplňkové důchodové systémy, jejichž účelem je doplnit příjmy ze základního důchodového systému.

Doplňkový důchodový systém byl v České republice zaveden v roce 1994 na základě zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením. Od roku 2013 byly zavedeny další doplňkové důchodové systémy, a to důchodové spoření na základě zákona č. 426/2011 Sb. a doplňkové penzijní spoření na základě zákona č. 427/2011 Sb. Důchodové spoření bylo koncepčně zcela novým systémem, zatímco doplňkové penzijní spoření vychází z dosavadní koncepce penzijního připojištění se státním příspěvkem. Důchodové spoření však bylo v roce 2016 ukončeno, fungovalo tedy jen po dobu 3 let.

V České republice jsou všechny doplňkové důchodové systémy dobrovolné a podporovány státem, avšak dávky poskytované z těchto systémů nejsou státem garantovány. Instituce doplňkových důchodových systémů mají charakter finančních institucí, jejichž finanční činnost je regulována zákonem a podléhá dohledu České národní banky a státnímu dozoru Ministerstva financí ČR (Chvátalová a kol., 2018).

V České republice je třetí pilíř fondově financovaný a v současnosti je tvořen penzijním připojištěním a doplňkovým penzijním spořením.

Penzijním připojištěním rozumíme shromažďování peněžních prostředků penzijními fondy od účastníků penzijního připojištění a státu poskytnutých ve prospěch účastníků. Penzijní připojištění v roce 2013 zcela nezaniklo, ale bylo uzavřeno a vstoupit do penzijního připojištění v současné době již není možné. Dosavadní penzijní fondy provozující toto penzijní připojištění se transformovaly na penzijní společnosti a prostředky účastníků byly vyčleněny do tzv. transformovaného fondu, přičemž nároky účastníků se řídí dosavadními předpisy s úpravami vyplývajícími ze zákona o doplňkovém penzijním spoření. Účastníci dosavadního penzijního připojištění mohou též přestoupit do nového systému doplňkového penzijního spoření.

Právě od roku 2013 lze uzavírat smlouvy o **doplňkovém penzijním spoření**. V rámci tohoto spoření se shromažďují prostředky účastníka, příspěvky placených za účastníka jeho zaměstnavatelem a státní příspěvky do účastnických fondů vedených penzijními společnostmi. Účast na tomto spoření je zcela dobrovolná a účastník může smlouvu kdykoliv vypovědět. Tento systém spoření funguje tím způsobem, že účastník přispívá placením příspěvků, ke kterým se poskytuje státní příspěvek v závislosti na výši příspěvku. Za účastníka může jeho příspěvek plně nebo z části platit jeho zaměstnavatel, k příspěvku zaměstnavatele se však neposkytuje státní příspěvek. Účastník si může zvolit, zda své prostředky umístí do konzervativního fondu nebo do jiných účastnických fondů penzijní společnosti (Chvátalová a kol., 2018).

V současné době je možno si vybrat ze tří investičních strategií:

- **Konzervativní strategie**

Pokud se účastník rozhodne pro konzervativní přístup, budou jeho prostředky investovány převážně do dluhopisů s přísně stanoveným rizikem. Tato strategie by měla být odolná vůči měnovému riziku. Strategie se doporučuje naprostým odpůrcům rizika nebo lidem ve věku kolem 55 let, kteří budou penzijní spoření teprve uzavírat.

- **Vyvážená strategie**

Při volbě této strategie jsou prostředky účastníka investovány převážně do dluhopisů, ale určité procento je již alokováno také do akcií, nemovitostí či hotovosti. Proto budou prostředky kolísat více než u předchozí strategie. Strategie je vhodná pro ty, kteří preferují rovnováhu mezi očekávaným výnosem a mírou investičního rizika a lidem ve věku 45 až 55 let. Výnos by měl překonat konzervativní strategii a pohybovat se nejspíše v rozmezí od 1 % do 5 %.

- **Dynamická strategie**

Dynamická strategie přináší nejlepší výsledky v dlouhodobém horizontu, neboť prostředky účastníka budou značnou měrou investovány na akciových trzích a do nemovitostí. Jedná se o nejriskantnější strategii, protože procento zhodnocení (ale i znehodnocení) může být i dvouciferné. Doporučuje se pro účastníky mladší 45 let (Kahoun a kol., 2013).

Významnou výhodou doplňkového penzijního spoření proti jiným způsobům zajištění se na stáří je státní příspěvek a snížení daňové zátěže. Státní příspěvky u doplňkového penzijního spoření jsou dokonce vyšší než například u stavebního spoření. Zatímco stavební spoření může přinést maximálně 2000 Kč ročně⁵, spoření 1000 Kč měsíčně u doplňkového penzijního spoření může přinést celkový státní příspěvek 2760 Kč. Jedná se však o zcela odlišené produkty, které řeší odlišné potřeby jejich účastníků. Výše měsíčního státního příspěvku se určuje na základě toho, kolik účastník v daném měsíci naspoří; čím více účastník přispívá, tím vyšší je státní příspěvek (Rytířová, 2013). Konkrétní hodnoty znázorňuje tabulka č. 5.

Tabulka 5 - Výše měsíčního státního příspěvku v ČR

Měsíční příspěvek účastníka	Měsíční státní příspěvek
do 300 Kč	0 Kč
300 Kč	90 Kč
400 Kč	110 Kč
500 Kč	130 Kč
600 Kč	150 Kč
700 Kč	170 Kč
800 Kč	190 Kč
900 Kč	210 Kč
1 000 Kč a více	230 Kč

Zdroj: (Asociace penzijních společností ČR, 2023); vlastní zpracování

Doplňkové penzijní spoření dále nabízí další motivační složku představující možnost snížení daňové zátěže. Zákon o daních z příjmů totiž umožňuje odečet příspěvků účastníka při výpočtu daně z příjmů fyzických osob (Rytířová, 2013).

⁵ Měšec.cz (2023)

Daňové zvýhodnění platí u měsíčních vkladů vyšších než 1 000 Kč. Ročně lze od základu daně odečíst až 24 000 Kč, což představuje měsíční příspěvek ve výši alespoň 3 000 Kč. V takovém případě bychom dostali na daních zpět 6 360 Kč ($230 \cdot 12 + 3\,600$) (Asociace penzijních společností ČR, 2023). Daňové dopady znázorňuje tabulka č. 6.

Tabulka 6 - Přehled daňových dopadů (v Kč)

Příspěvek účastníka (měsíčně)	Státní příspěvek (měsíčně)	Daňová úspora (ročně)	Daňová úspora včetně státního příspěvku (ročně)
300	90	0	1080
1000	230	0	2760
1500	230	900	3660
2000	230	1800	4560
3000 a více	230	3600	6360

Zdroj: (Asociace penzijních společností ČR, 2023); vlastní zpracování

3.3. Návrh důchodové reformy

Demografické údaje naznačují, že po roce 2040 bude český důchodový systém velmi zatížen. Proto bude klíčové snížit jeho závislost pouze na vybraném pojistném a stabilizovat jej dodatečnými příjmy. Je důležité co nejvíce podporovat flexibilitu práce a poskytnout jednotlivcům možnost pracovat v různých formách tak dlouho, jak budou chtít a moci (MPSV, 2022a).

Český důchodový systém stále čeká na zásadní změnu, která by alespoň částečně nepříznivý demografický vývoj zmírnila. V roce 2020 přišla OECD s analytickou zprávou, která hodnotí současný stav i budoucnost českého důchodového systému. Zpráva obecně konstatuje, že české důchody potřebují reformovat. Dle OECD jsou důležité zejména tato opatření a změny:

- změna podmínek nároku na starobní důchod
- zvýšení finanční udržitelnosti
- zjednodušení výpočtu důchodu
- změna zdrojů financování důchodů
- změna v systému soukromého penzijního připojištění (České důchody, 2020)

Důchodová reforma, kterou připravuje současná vláda, by měla přinést v souladu se zohledněním doporučení OECD následující změny:

- zavedení minimálního důchodu, který by byl vyšší než ten současný a činil minimálně deset tisíc korun. Mohlo by však jít až o třetinu průměrné mzdy. Nárok na důchod bude mít každý, kdo dosáhne důchodového věku a získá minimální dobu pojištění, kterou chce vláda snížit ze současných 35 let na 25 let.
- změna v parametrech zásluhovosti používaná pro výpočet výše důchodů. Zásluhovost by měla být snížena a lidé s vyššími platy by si měli na stáří spořit více například právě v rámci 3. pilíře. Vláda by měla spoření výrazně podporovat.
- zaměstnancům pracujícím v náročných profesích by měl být umožněn dřívější odchod do důchodu bez sankcí za předčasnost.
- dílčí změny se chystají také v oblasti vdovských důchodů ve smyslu jejich zvýšení, v oblasti vyměřovacích základů důchodů nebo v oblasti podpory starších členů rodiny, kdy vláda navrhuje zasílání 1 % příspěvků na důchody rodičů nebo prarodičů.
- osoby v předdůchodovém věku a senioři by měli být motivováni k delšímu zapojení do pracovního procesu. Dále by měli být lidé více motivováni k rodičovství, neboť počet dětí by se měl více zohledňovat při výpočtu důchodu. Tím by se měl zvýšit počet pracujících lidí v České republice, což by mělo vést k vyššímu výběru sociálního pojištění (České důchody, 2022a).

Plány současné vlády na důchodovou reformu by měly celkový důchodový systém zpřehlednit a zjednodušit, aby jej občané mohli lépe pochopit. Z výše uvedeného vyplývá, že výsledkem změn by měl být zejména takzvaný solidární důchod neboli garantovaná částka, na kterou budou mít nárok všichni, kdo splňuje podmínky pro přiznání starobního důchodu. Dalším cílem by mělo být zavedení motivační složky důchodu (České důchody, 2022b)

V neposlední řadě by měl být změněn způsob, jakým si lidé spoří na důchod v penzijních fondech, tedy v rámci 3. pilíře důchodového systému. Ministerstvo financí předložilo návrh zákona, jehož cílem je zejména rozvoj kapitálového trhu, a to formou zavedení takzvaného investičního penzijního účtu, který umožní investovat například do investičních fondů, akcií či dluhopisů. Mělo by se jednat o alternativu k již nynějším účastnickým a transformovaným fondům, přičemž nově představený investiční penzijní účet by měl být více zvýhodňovaný státem, což by mohlo napomoci k vytvoření motivace jej více využívat.

Výrazně by se měl změnit i způsob, jakým stát přispívá na současné úspory ve třetím pilíři. Minimální vklad potřebný pro získání státního příspěvku by se měl zvýšit ze současných 300 Kč na 500 Kč. Dále by mělo dojít ke zvýšení horní hranice od které je státní příspěvek již stejný, a to ze současných 1000 Kč na 1500 Kč. Rovněž státní příspěvek nebude určován pevnou částkou dle výše vkladu, ale lineárně ve výši 18 % dle uložené částky. To znamená, že při úložce 1000 Kč bude činit státní příspěvek 180 Kč, což je méně, než bylo stanoveno doposud. Takto nastavené státní příspěvky budou výhodné zejména pro vyšší vklady, což má motivovat občany k většímu ukládání peněz na stáří. Pokud by občan uložil částku 1500 Kč, činil by státní příspěvek za tento vklad 270 Kč. Nové úpravy by měly začít platit od ledna 2024, přičemž musí ještě projít procesem schvalování vládou a parlamentem (České důchody, 2022c).

Schválení důchodové reformy je důležité a neměla by být podceňována a oddalována. Současná vláda Petra Fialy již začala s aktivní přípravou a proces legislativního schvalování chce zahájit už na konci roku 2023 (České důchody, 2022a).

4 DŮCHODOVÝ SYSTÉM VE SLOVENSKÉ REPUBLICE

4.1. Vývoj důchodového systému

Důchodový systém na Slovensku prošel od roku 2003 výraznými změnami. Nejvýznamnější byla změna v podobě rozšíření stávajícího průběžného PAYG systému o systém kapitalizačního pilíře důchodového zabezpečení pod správu soukromých důchodových správcovských společností (DSS). Do roku 2003 byl systém postavený na pravidelných měsíčních příspěvcích ze strany zaměstnavatele, zaměstnance a státu na účet speciálního veřejného fondu, který spravovala Sociální pojišťovna. Na základě mezigenerační solidarity byly z nashromážděných prostředků vypláceny starobní, pozůstalostní a invalidní důchodové dávky. Nepříznivý demografický vývoj spojený se zvyšováním nároků na dávky v rámci průběžného systému představoval největší hrozbu udržitelnosti původního důchodového schématu.

Cílem autorů důchodové reformy bylo zvýšit příležitosti na vyšší růst důchodů a zároveň zajistit dlouhodobou udržitelnost systému. Další podstatnou změnou bylo rozšíření zdrojů financování systému, což mělo znamenat snahu odlehčit státnímu rozpočtu od rostoucích výdajů na důchodové zabezpečení. Základem reformy měl být přechod od vysoké míry solidarity k zásluhovosti. Cílem této úpravy bylo zvýšit individuální zodpovědnost každého občana na zabezpečení svých sociálních potřeb při zachování přiměřené míry solidarity. Takováto parametrická změna systému vyžadovala čas na akceptaci ze strany občanů a také dostatek finančních zdrojů vzhledem k přesměrování velké části odvodů na individuální účty spořitelů.

Všechny návrhy pro změny v důchodovém systému směřovaly k cíli vytvoření osobních důchodových účtů ve správě specializovaného subjektu. Správcem majetku důchodových účtů měla být veřejnoprávní instituce nebo soukromá správcovská společnost. Na základě doporučení Světové banky se na Slovensku rozvinul model soukromě spravovaných důchodových účtů, který částečně eliminuje politické riziko nakládání s privátními aktivy spořitelů.

Nejzásadnější změnu právní úpravy představovalo zavedení vícepilířového modelu financování důchodového systému spojeného se soukromým vlastnictvím důchodových účtů (Árendáš a kol., 2017)

4.2. Současná struktura systému

Důchodový systém po reformě představuje soustavu tří pilířů:

- **I. pilíř – povinné důchodové pojištění (dôchodkové poistenie)** je dávkově definované a průběžně financované pojištění spravované Sociální pojišťovnou
- **II. pilíř – starobní důchodové spoření (starobné dôchodkové sporenie)** je příspěvkově definované pojištění financované prostřednictvím kapitalizace, které spravují důchodové správcovské společnosti (DSS)
- **III. pilíř – dobrovolné doplňkové důchodové spoření (doplňkové dôchodkové sporenie)** je příspěvkově definované pojištění financované prostřednictvím kapitalizace, které spravují doplňkové důchodové společnosti (Árendáš a kol., 2017)

4.2.1. První pilíř – povinné důchodové pojištění

Důchodové pojištění má ve Slovenské republice charakteristiku průběžného systému financování a dávkově definovaného systému. Povinné důchodové pojištění se nachází ve správě Sociální pojišťovny a jeho fungování je upraveno zákonem č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení. Podstatou tohoto systému je úzká provázanost na ekonomickou aktivitu občanů a jejich příjem. Výrazný prvek zásluhovosti v tomto systému vyjadřuje přímá úměra výše plateb do systému s výší poskytovaných dávek. Nároky pojištěnce vůči pojistnému systému se odvíjejí od zaplaceného pojistného, které je hlavním zdrojem financování systému důchodového pojištění (MPSVR, 2022b).

Od 1. 4. 2004 tvoří systém důchodového pojištění ve Slovenské republice starobní a invalidní pojištění. Starobní pojištění zabezpečuje příjem ve stáří a v případě úmrtí. Ze systému starobního pojištění se poskytují dávky starobního důchodu, předčasného starobního důchodu, vdovského důchodu, vdoveckého důchodu a sirotčího důchodu. Invalidní pojištění je pojištěním pro případ poklesu schopnosti vykonávat výdělečnou činnost v důsledku dlouhodobého nepříznivého zdravotního stavu pojištěnce a pro případ úmrtí. Ze systému invalidního pojištění se poskytují dávky invalidního důchodu, vdovského důchodu, vdoveckého důchodu a sirotčího důchodu (Matlák, 2012).

Dle § 65 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení má pojištěnec nárok na starobní důchod v případě, že získal nejméně 15 let důchodového pojištění a dovršil důchodový věk (podrobněji viz příloha č. 2).

Výše povinně odváděných dávek činí 18 % z vyměřovacího základu na důchodové starobní pojištění a 6 % na důchodové invalidní pojištění. Na rozdíl od České republiky se u výše sazeb pojistného na důchodové pojištění na Slovensku zohledňuje, zda zaměstnanec vstoupí či nevstoupí do druhého pilíře. Přehled sazeb pojistného v roce 2023 zobrazuje tabulka č. 7 (MPSVR, 2022c).

Tabulka 7 - Sazby pojistného na důchodové pojištění pro rok 2022

Subjekt	Důchodové starobní pojištění			Důchodové invalidní pojištění
	Vstup pouze do I. pilíře	Vstup do I. i II. pilíře		
	I. pilíř	I. pilíř	II. pilíř	I. pilíř
Zaměstnanec	4 %	4 %	-	3 %
Zaměstnavatel	14 %	8,5 %	5,5 %	3 %
OSVČ	18 %	12,5 %	5,5 %	6 %
Dobrovolně pojištěná osoba	18 %	18 %	-	6 %
Stát	18 %	18 %	-	6 %

Zdroj: (Sociálna poisťovňa, 2022), (MPSVR, 2022c); vlastní zpracování

V roce 2015 došlo ve Slovenské republice k zavedení minimálního důchodu, jehož účelem je zabezpečit pojištěnci důchodový příjem takovým způsobem, aby nebyl odkázaný na pomoc v hmotné nouzi. Podmínkou pro nárok na minimální důchod je získání nejméně 30 let důchodového pojištění (Sociálna poisťovňa, 2022b).

System výpočtu minimálního důchodu je navázán na průměrnou mzdu. Jeho výše při získání 30 letech pojištění představuje 33 % z průměrné mzdy na Slovensku, v roce 2022 tak činila minimální výše důchodu 334,30 EUR. Při získání více než 30 let a méně než 40 let pojištění se minimální důchod zvyšuje za každý rok pojištění o 2 % ze sumy životního minima a při více než 40 letech důchodového pojištění za každý rok navíc o 3 % ze sumy životního minima (MPSVR, 2022f).

Výpočet výše starobního důchodu

Výše důchodu ve Slovenské republice se určuje jako součin průměrného osobního mzdového bodu (POMB), období důchodového pojištění (ODP) a aktuální důchodové hodnoty (ADH).

Průměrný osobní mzdový bod se určí jako podíl součtu osobních mzdových bodů vypočtených za jednotlivé kalendářní roky rozhodujícího období a období důchodového pojištění. V případě, že je POMB vyšší než 1,25, maximálně však 3, započítává se hodnota nad 1,25 z 68 %, pokud je nižší než 1, připočítá se z rozdílu mezi hodnotou 1 a POMB 20 %. Pokud se POMB nachází v rozmezí od 1 do 1,25 započítává se plně⁶. Osobní mzdový bod se stanoví podílem osobního vyměřovacího základu pojištěnce v příslušném kalendářním roce a všeobecného vyměřovacího základu za ten samý rok. Všeobecný vyměřovací základ odpovídá dvanáctinásobku průměrné mzdy v národním hospodářství za příslušný kalendářní rok. Pokud tedy pojištěnec dosáhne v daném roce průměrné mzdy na úrovni průměrné mzdy v hospodářství Slovenské republiky, jeho koeficient pro výpočet se bude rovnat 1.

Období důchodového pojištění vyjadřuje počet let důchodového pojištění spořitele. Aktuální důchodová hodnota představuje peněžní hodnotu jednoho osobního mzdového bodu, kterou každoročně upravuje ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (Árendáš a kol., 2017).

4.2.2. Druhý pilíř – starobní důchodové spoření

Důchodové spoření v rámci druhého pilíře je příspěvkově definované, financované kapitalizací aktiv a legislativně upravené zákonem č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení. Tento systém je spojený s fungováním důchodových správcovských společností (DSS). Vstup do druhého pilíře je zcela dobrovolný a mohou do něj vstoupit občané do doby dovršení věku 35 let⁷. Po vstupu do systému a následného výběru DSS už však není možné ze systému vystoupit a systém se tak následně stává povinným. Zaměstnavatel po vstupu zaměstnance do druhého pilíře nadále hradí důchodové pojištění ve výši 18 % z hrubé mzdy zaměstnance. Rozdíl nastává pouze v tom, že se povinné odvody na důchodové pojištění přerozdělí na dvě části: část do Sociální pojišťovny (I. pilíř) a druhá část odvodu do zvolené DSS (II. pilíř) (Árendáš a kol., 2017). Konkrétní výše sazeb je uvedena výše v tabulce č. 7.

⁶ 461/2003 Z. z.: Zákon o sociálnom poistení, 2003, § 63 ods. 3. Zákony pro lidi [online]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-461>

⁷ Pozměněno na základě novely zákona č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení z 8. listopadu 2022

Povinné příspěvky vybírá Sociální pojišťovna, což je veřejnoprávní instituce, která je povinna je postoupit spořitelově DSS. Ta je následně v podobě důchodových jednotek připsá na osobní důchodové účty střadatelů v penzijních fondech (MPSVR, 2022d).

Novela zákona č. 43/2004 Z. z. přichází s několika zásadními změnami, mezi které patří například automatický vstup do druhé pilíře s účinností od 1. 5. 2023. Pro fyzické osoby mladší 40 let, kterým vznikne důchodové pojištění po 1. 5. 2023, je zavedena automatická účast ve druhém pilíři. Během prvních 180 dnů může fyzická osoba uzavřít první smlouvu o starobním důchodovém spoření s libovolnou DSS. Pokud tak neučiní, DSS jí bude určena Sociální pojišťovnou. Věková hranice pro automatický vstup se bude postupně zvyšovat spolu s důchodovým věkem. Každý střadatel, který bude automaticky zařazen do II. pilíře, bude mít možnost do dvou let ode dne zařazení z něj vystoupit a ukončit svoji účast. Fyzické osoby, které jsou nebo byly důchodově pojištěny před 1. 5. 2023, budou moci vstoupit do II. pilíře a uzavřít smlouvu o starobním důchodovém spoření s jakoukoli DSS do 40 let věku. Na tyto osoby se automatický vstup nebude vztahovat (MPSVR, 2023).

Proces starobního důchodového spoření můžeme rozdělit na dvě základní fáze, a to na spořicí a výplatní fázi:

- Během **spořicí fáze** se část povinných odvodů spořitele odvádí na jeho osobní důchodový účet spravovaný vybranou DSS. V této fázi si spořitel může svobodně vybrat DSS a také důchodové fondy pro zhodnocení svých příspěvků. Spořitel se může také rozhodnout pro dobrovolné příspěvky na starobní důchodové spoření.
- Ve **výplatní fázi** dochází k čerpání naspořených prostředků v rámci starobního, předčasného starobního či pozůstalostního důchodu. Dle zvolené formy výplaty vyplácí spořiteli jeho důchod jím vybraná pojišťovna (doživotní a dočasný důchod) nebo DSS (programový výběr) (MPSVR, 2022d).

4.2.3. Třetí pilíř – dobrovolné doplňkové důchodové spoření

Třetí pilíř představuje dobrovolný systém doplňkového důchodového spoření. Prostředky účastníků jsou v rámci tohoto systému spravovány prostřednictvím doplňkových důchodových správcovských společností (DDS). Toto spoření má umožnit účastníkům získat doplňkový důchodový příjem ve stáří nebo také příjem v případě

ukončení výkonu tzv. rizikových prací⁸. Právě pro zaměstnance, kteří vykonávají rizikové práce je vstup do třetího pilíře povinný, a to do 30 dní od počátku výkonu zaměstnání. V tomto případě je zaměstnanec povinný uzavřít účastnickou smlouvu a jeho zaměstnavatel je povinný uzavřít zaměstnaneckou smlouvu s DDS, kterou si zaměstnanec vybere. Pro ostatní zaměstnance a osoby starší 18 let je vstup do III. pilíře dobrovolný a nastává v okamžiku uzavřené účastnické smlouvy s DDS. Zaměstnavatel těchto osob nemá povinnost takovouto smlouvu uzavřít (MPSVR, 2022e).

Podobně jako ve druhém pilíři, můžeme účast v doplňkovém důchodovém spoření rozdělit na spořicí fázi a výplatní fázi. **Spořicí fáze** je charakteristická akumulací prostředků účastníků, kteří mohou své prostředky zhodnocovat prostřednictvím účasti v příspěvkovém fondu vybrané doplňkové důchodové správcovské společnosti. Prostředky v rámci spořicí fáze může odvádět i zaměstnavatel ve prospěch svých zaměstnanců. **Výplatní fáze** představuje období pobírání dávky plynoucí z doplňkového důchodového spoření.

Formy vyplácení prostředků:

- Doplňkový starobní důchod ve formě doživotního nebo dočasného doplňkového starobního důchodu
- Doplňkový výsluhový důchod ve formě doživotního nebo dočasného doplňkového výsluhového důchodu
- Jednorázové vyrovnání
- Předčasný výběr (Árendáš a kol., 2017).

⁸ Do rizikových prací patří profese zařazené na základě rozhodnutí orgánu státní zprávy do 3. nebo 4. kategorie a dále profese tanečnicka vykonávaná v divadlech a souborech či profese hudebního umělce, který hraje na dechový nástroj (MPSVR, 2022e).

5 METODIKA

Cíl práce

Cílem bakalářské práce je analyzovat nastavení důchodového systému České republiky a porovnat jej s důchodovým systémem Slovenské republiky. Komparace je provedena na základě kritérií vybraných ze souboru demografických a ekonomických ukazatelů.

Zdroj dat

Pro vypracování praktické části této práce jsou použita statistická data především z webových stránek Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (www.oecd.org), ze statistického úřadu Evropské unie Eurostatu (www.ec.europa.eu/eurostat/en/), data Českého statistického úřadu (www.czso.cz) a Štatistického úřadu Slovenskej republiky (www.statistics.sk) – databáze DATAcube.

Hodnotící kritéria

Napříč praktickou částí práce je použita zejména komparační analýza, pro jejíž vypracování jsou aplikována následující kritéria:

Ucelené srovnání nastavení důchodových systémů:

- **porovnání základních prvků, základních statistických údajů, výpočtu výše důchodové dávky, porovnání dobrovolných pilířů**

Základní demografické ukazatele:

- **vývoj úhrnné plodnosti, hrubé míry úmrtnosti, střední délky života při narození, vývoj věkového složení obyvatelstva a poměr závislosti**

Základní ekonomické ukazatele:

- **veřejné výdaje na důchodový systém, podíl výdajů na HDP, náhradový poměr důchodů**

6 KOMPARACE DŮCHODOVÝCH SYSTÉMŮ V ČR A SR

6.1. Komparace základních prvků

Jelikož tvořily oba komparované státy po dlouhá léta až do roku 1993 jeden stát, neshledáváme u nich takové odlišnosti, jako by tomu bylo například při komparaci se severskými státy. I přes to však byly důchodové systémy obou zemí několikrát novelizované až do podoby, kterou známe dnes, a k vytvoření několika odlišností přeci jen došlo. Cílem této podkapitoly je porovnání základních odlišností mezi důchodovými systémy pomocí předchozí analýzy. Shrnutí hlavních rozdílů je uvedeno v následující tabulce č. 8.

Tabulka 8 - Základní charakteristika důchodových systémů ČR a SR

	Česká republika	Slovenská republika
Základní právní úprava povinného prvního pilíře	Zákon č. 155/1995 Sb.	Zákon č. 461/2003 Z. z.
Celkový počet pilířů	2	3
Financování systému		
1. pilíř	průběžné financování	průběžné financování
2. pilíř	x	fondové financování
3. pilíř	fondové financování	fondové financování
Penzijní plán		
1. pilíř	dávkově definovaný	dávkově definovaný
2. pilíř	x	příspěvkově definovaný
3. pilíř	příspěvkově definovaný	příspěvkově definovaný
Shromažďování pojistného	státní rozpočet	Sociální pojišťovna
Správa	ČSSZ	Sociální pojišťovna
Výše odvodů	28 %	18 % + 6 %
Minimální doba pojištění	25 – 35 let	15 let
Důchodový věk	65 let	64 let

Zdroj: vlastní zpracování – přehled získaných poznatků

Z tabulky je již zřejmé, že se oba systémy přeci jenom liší. Obě srovnávané země mají pilířový důchodový systém, přičemž první rozdíl lze spatřit v počtu pilířů. Slovenská republika (dále SR) patří k zemím, které přijaly třípilířový systém, naopak Česká republika (dále ČR) využívá již „pouze“ dvoupilířový systém, a to i přes snahu o jeho zavedení a následné udržení. První pilíř je v obou zemích průběžný a dávkově definovaný. Druhý pilíř je součástí již pouze důchodového systému SR, přičemž

představuje příspěvkově definovaný fondový pilíř a spolu s prvním pilířem tvoří základní systém důchodového zabezpečení v SR. Třetí pilíř je v obou zemích fondově financovaný a příspěvkově definovaný.

Další odlišností je skutečnost, že vybrané pojistné se v České republice shromažďuje na samostatném důchodovém účtu v rámci státního rozpočtu. Správu zajišťuje Česká správa sociálního zabezpečení, která zajišťuje výplatu důchodů, vede evidenci pojištěnců a rozhoduje o důchodech. Důležitými orgány jsou dále také okresní správy sociálního zabezpečení či ministerstva. Ve Slovenské republice se vybrané pojistné shromažďuje v důchodovém fondu spravovaném Sociální pojišťovnou a není tak součástí státního rozpočtu.

Výše sazeb z pojistného na důchodové pojištění se odlišuje hned dvojím způsobem. První rozdíl spočívá v tom, že v SR se výše sazby v rámci prvního pilíře odvíjí od účasti ve druhém pilíři. V ČR je sazba jednotná. Další rozdíl pak spočívá v procentní výši sazeb. Sazba povinného příspěvku na důchodové pojištění je v ČR ve výši 28 % z hrubé mzdy, zatímco v SR je sazba nižší, konkrétně je stanoveno pojistné ve výši 18 % na starobní pojištění a 6 % na invalidní pojištění.

Minimální doba pojištění potřebná pro odchod do starobního důchodu je v uvedených zemích na první pohled zcela odlišná. Zatímco v ČR se potřebná doba pojištění pohybuje v rozmezí 25 let až 35 let dle toho, v jakém roce dosáhl pojištěnec důchodového věku, v SR je potřebná doba pojištění stanovena hranicí 15 let. Nicméně pokud chce pojištěnec uplatnit nárok na minimální důchod na Slovensku, je požadovaná doba pojištění 35 let, což je stejná doba pojištění jako v ČR při žádosti o důchod po roce 2018.

Důchodový věk se v obou zemích posuzuje dle roku narození a každoročně se zvyšuje dle předem stanovených předpisů. U obou zemí však došlo k jeho zastropování. V ČR je stanovena maximální věková hranice důchodového věku na 65 let. Tato věková hranice platí pro muže i ženy narozené po roce 1972. V SR je nejvyšší věk pro odchod do důchodu na hranici 64 let, přičemž jsou navíc zvýhodněny ženy, které vychovávaly určitý počet dětí, v ČR se u žen narozených po roce 1972 počet vychovaných dětí již nezohledňuje.

6.2. Komparace základních statistických údajů

Tabulka 9 - Komparace základních statistických údajů v ČR a SR za rok 2021

	ČR	SR
Počet obyvatel	10 524 167	5 449 270
Počet vyplácených starobních důchodů	3 557 960	1 088 507
Průměrná měsíční výše důchodu	15 453 Kč	505,68 EUR (12 971 Kč)
Minimální výše důchodu	4 320 Kč	334,30 EUR (8 575 Kč)
Průměrná měsíční mzda	37 903 Kč	1 211 EUR (31 062 Kč)
Minimální mzda	15 200 Kč	623 EUR (15 980 Kč)

Zdroj: czso.cz; statistics.sk; vlastní zpracování; kurz dle ČNB – jednotný kurz EUR za rok 2021 = 25,65 CZK

Tabulka č. 9 zobrazuje základní statistické údaje, které se týkají důchodového systému jako takového. Z uvedených hodnot můžeme vyzorovat, že průměrná výše starobního důchodu se v obou zemích liší o necelých 2500 Kč, zatímco rozdíl u průměrné mzdy je o něco vyšší, konkrétně je průměrná mzda v ČR vyšší o 6847 Kč. Minimální mzda je v obou zemích velmi podobná a minimální výše důchodu je naopak v SR vyšší zhruba o 4250 Kč.

6.3. Komparace výpočtu starobní důchodové dávky

Pro jasnější představu, jaké parametry vstupují do výpočtu výše starobního důchodu v ČR a SR jsem zkonstruovala jejich vzorový výpočet.

Výpočet starobní důchodové dávky v ČR

Při výpočtu budu vycházet ze situace, kdy žadatelem bude muž, který se narodil 01.03.1959. Z Přílohy č. 1 zjistíme, že jeho věk odchodu do důchodu je nastavený na 64 let. Den vzniku nároku na důchod je tedy 01.03.2023, přičemž právě k tomuto datu podal žádost o přiznání důchodu. Doba jeho pojištění je přesně na úrovni minimální doby potřebné pro získání nároku na důchod, tj. 35 let. Úhrn ročních vyměřovacích základů po přepočtení koeficienty nárůstu za období 1986 – 2022 (tj. 13 149 dnů) činí 17 230 851 Kč (výdělek v jednotlivých letech rozhodného období byl na úrovni průměrné mzdy ČR).

1. Osobní vyměřovací základ (OVZ) vypočteme následovně: $OVZ = \text{úhrn ročních vyměřovacích základů} * \text{koeficient (průměrný počet dní v měsíci)} / \text{celkový počet dnů v rozhodném období}$

$$\text{OVZ} = 17\,230\,851 * 30,4167 / 13\,149 = 39\,859 \text{ Kč.}$$

Můžeme tedy říci, že průměrný měsíční výdělek v současné hodnotě peněz činí 39 859 Kč.

2. Výpočtový základ určíme pomocí redukčních hranic. Vypočtený OVZ zařadíme do druhé redukční hranice.

V případě první redukční hranice se do výše 17 743 Kč započítává OVZ plně, započteme tedy 17 743 Kč. Druhá redukční hranice je nastavena v rozmezí od 17 743 Kč do 161 296 Kč, přičemž se započítává redukovaná část ve výši 26 %, (tj. $39\,859 - 17\,743$) * 0,26, započteme 5751 Kč. Výpočtový základ poté činí 23 494 Kč ($17\,743 + 5751$).

3. Procentní výměru určíme součinem délky doby pojištění a koeficientu 1,5 %.
 $35 \text{ let} * 1,5 \% = 52,5 \%$, tj. $23\,494 \text{ Kč} * 52,5 \% = 12\,335 \text{ Kč}$.
4. K procentní výměře přičteme základní výměru pro rok 2023, tj. 4040 Kč.

Celková měsíční výše důchodu je **16 375 Kč** ($12\,335 + 4040$).

Výpočet starobní důchodové dávky v SR

Při výpočtu měsíční důchodové dávky na Slovensku budu vycházet ze situace, že muž byl narozený 01.03.1960, a to z toho důvodu, aby byl pro oba modelové příklady přesně dosažen věk odchodu do důchodu. Dle Přílohy č. 2 má tedy muž narozený na Slovensku stanovený věk odchodu do důchodu v 63 letech, tzn. 01.03.2023, přičemž k tomuto datu podal žádost o přiznání důchodu. Stejně jako v předchozí situaci činí doba pojištění 35 let. Výše důchodové dávky se určuje jako součin průměrného osobního mzdového bodu, období důchodového pojištění a aktuální důchodové hodnoty.

Osobní mzdový bod je prakticky číslo, které udává, kolikrát byla průměrná mzda důchodce během příspěvkového období vyšší než průměrná mzda za dané roky. Tj. pokud budeme stejně jako v předchozí situaci uvažovat výdělků v jednotlivých letech rozhodného období na úrovni průměrné mzdy SR, bude osobní mzdový bod roven 1. Aktuální důchodová hodnota v roce 2023 je stanovena na 16,4764 EUR⁹.

Celková měsíční výše důchodu se pak vypočte následovně: $1 * 35 * 16,4764 = 576,67 \text{ EUR}$ (tj. 13 509 Kč¹⁰).

⁹ Sociálna poisťovňa (2023)

¹⁰ po přepočtení kurzem dle ČNB k 01.03.2023 EUR = 23,425 CZK

Komparace

Muž, který by šel do důchodu v 64 letech by v ČR získal důchod ve výši 16 375 Kč, v SR by to pak byla částka 576,67 EUR, což v přepočtu na české koruny představuje částku přibližně 13 509 Kč. Rozdíl ve výši důchodu tedy činí přibližně 2 866 Kč. Je však nutné poznamenat, že občané SR zase odcházejí do důchodu o jeden rok dříve než občané ČR.

Na první pohled se může zdát, že výpočet výše starobního důchodu v SR je o mnohem jednodušší než v případě ČR. Nicméně v reálném životě většina občanů nemá výdělek přesně na úrovni průměrné mzdy, v takovém případě by byl výpočet samozřejmě rozsáhlejší. Do výpočtu výše důchodu v obou zemích logicky vstupuje výdělek občana, přičemž v ČR jakožto vyměřovací základ a v SR jako osobní mzdový bod. Aby byl zohledněn vývoj průměrné mzdy za rozhodné období, je v obou zemích výdělek upravován. V ČR pomocí koeficientů nárůstu, v SR tím způsobem, že se vypočítá podíl mezi ročním příjmem pojištěnce a roční průměrnou mzdou na Slovensku za daný rok. Po těchto výpočtech dostaneme v ČR výpočtový základ, v SR průměrný osobní mzdový bod. Výpočtový základ je upravován redukčními hranicemi, podobně je tomu i v případě SR, přičemž konkrétní hranice jsou uvedeny v teoretické části v kapitole 4.2.1. V těchto úpravách tedy lze shledávat určitou podobnost. Dalším důležitým parametrem, který vstupuje do výpočtu důchodu v obou zemích je doba pojištění, jejíž minimální doba se v obou zemích různí. V neposlední řadě je součástí důchodové dávky veličina, jejíž výše se v obou zemích v podstatě odvíjí od nařízení vlády a je pro všechny občany jednotná. V ČR se jedná o základní výměru, v SR o aktuální důchodovou hodnotu.

Pokud tedy výpočet důkladněji rozebereme, zjistíme, že se výpočet důchodové dávky v obou zemích příliš neliší, neboť do něj vstupují podobné parametry.

6.4. Komparace na základě demografických ukazatelů

Jedním z klíčových ukazatelů ovlivňující důchodový systém je demografický vývoj obyvatelstva. Aby byl důchodový systém dlouhodobě udržitelný, musí být v souladu s demografickými změnami. Obyvatelstvo České republiky a Slovenska postupně stárne, stejně tak jako zbytek světa, a dochází tak k nárůstu počtu starších osob. Důvodem je zejména zkvalitňování zdravotnického systému a tím snižující se úmrtnost a zvyšující se dlouhověkost nebo oddalování mateřství, a tím klesající porodnost.

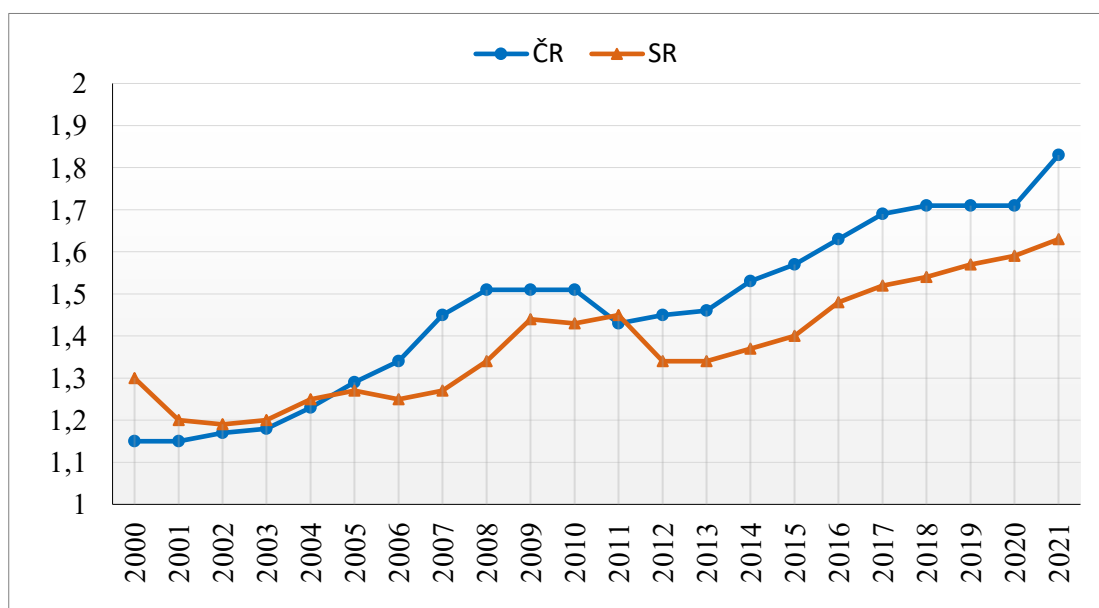
Kaše (2021) uvádí, že demografické faktory stárnutí populace jsou určovány třemi demografickými procesy: plodností, úmrtností a migrací. Já jsem v této práci mezi demografické faktory ovlivňující stárnutí populace zařadila úhrnnou plodnost, hrubou míru úmrtnosti, střední délku života při narození, vývoj věkového složení obyvatelstva a poměr závislosti.

Úhrnná plodnost

Ukazatel úhrnné plodnosti nás informuje o průměrném počtu dětí připadajících na jednu ženu. Spolu s úmrtností a migrací tvoří prvek populačního růstu, který odráží jak příčiny, tak důsledky hospodářského a sociálního vývoje (OECD, 2022e).

Finanční udržitelnost důchodového systému do jisté míry závisí právě na počtu narozených dětí, neboť pokud by docházelo k jejich poklesu, byl by výrazně ohrožen první pilíř důchodového systému, který je založený na principu přerozdělování.

Graf 1 – Míra úhrnné plodnosti v ČR a SR

Zdroj: (Eurostat, 2022a); vlastní zpracování

Z grafu č. 1 můžeme vypořadovat převážně rostoucí tendenci zkoumaných hodnot v obou zemích. Od roku 2000 do roku 2010 docházelo převážně ke zvyšování plodnosti, následně došlo k jejímu poklesu a od roku 2013 se plodnost v obou zemích každoročně zvyšuje. Aby došlo k zajištění populační stability, bývá obecně stanovena hranice 2,1 dítěte na jednu ženu. Za sledované období nedošlo k dosažení této hodnoty ani jednou, k nejvyššímu přiblížení došlo v obou zemích teprve v minulém roce. V letech 2018 až 2020

v ČR hodnota tohoto ukazatele stagnovala na hodnotě 1,71 a v roce 2021 činila míra úhrnné plodnosti 1,83 dětí na jednu ženu. Jedná se o doposud nejvyšší hodnotu za několik desítek let. V SR byla hodnota o trochu nižší, a sice 1,63. Obecně lze tedy říci, že vyšších hodnot je dosahováno v případě ČR, nicméně ani tyto hodnoty nestačí k zajištění populační stability.

Ačkoliv se výše uvedené rostoucí hodnoty mohou jevit pozitivně, data dle OECD tuto skutečnost přeci jen trochu vyvrací. Tabulka č. 10 ukazuje, že po dobu necelých 40 let bude ukazatel úhrnné plodnosti víceméně oscilovat kolem hodnoty 1,7. Pokud se ohlédneme do roku 1960 zjistíme, že v ČR se jedné ženě během jejího života narodilo 2,38 dětí a v SR dokonce 3,24 což je poměrně vysoké číslo vzhledem k predikci roku 2060.

Tabulka 10 - Vývoj míry plodnosti včetně predikce

	1960	1980	2000	2020	2040	2060
ČR	2,38	2,36	1,17	1,64	1,75	1,78
SR	3,24	2,46	1,40	1,50	1,65	1,71

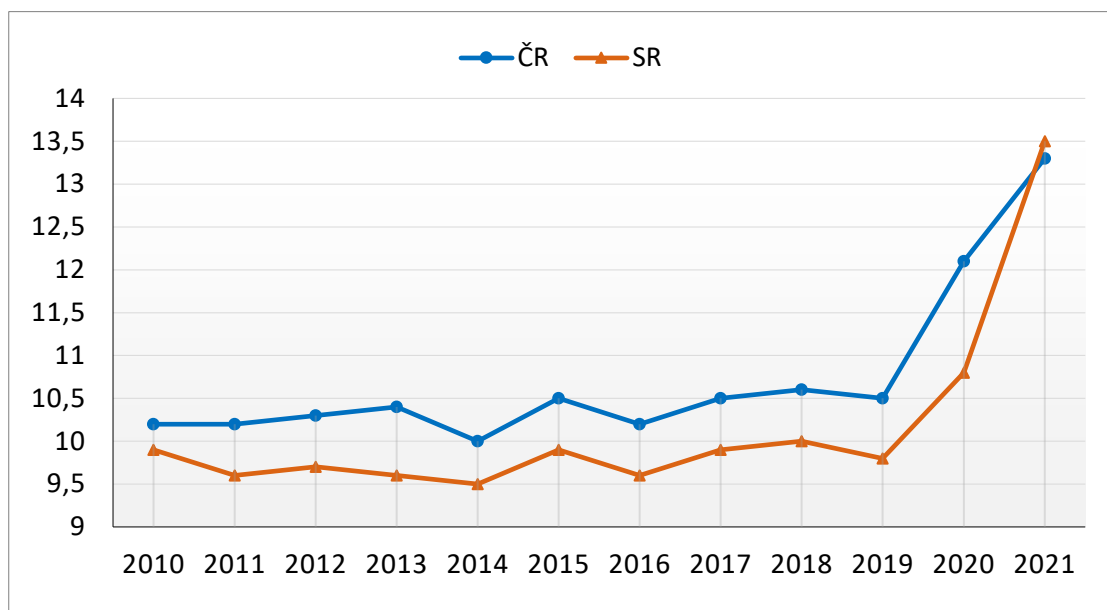
Zdroj: (OECD, 2021); vlastní zpracování

Hrubá míra úmrtnosti

Poměr počtu úmrtí během roku k průměrné populaci v daném roce vyjadřuje hrubá míra úmrtnosti. Uvádí se v přepočtu na 1000 obyvatel (Eurostat, 2022b).

Z následujícího grafu č. 2 můžeme vyzorovat, že vývojové rysy hrubé míry úmrtnosti jsou v obou zemích velmi podobné, SR však dosahuje nižší hrubé míry úmrtnosti než ČR. Každá země se samozřejmě snaží o zlepšování a zkvalitňování života svých obyvatel, nicméně prodlužující se střední délka života, klesající úmrtnost a zvyšování poměru závislosti pak vytváří nepříznivé podmínky pro důchodový systém. Z dlouhodobého hlediska se hodnoty hrubé míry úmrtnosti drží nízko. K nejvýraznějšímu poklesu došlo v obou zemích v roce 2014 a naopak nejvýraznější nárůst představuje rok 2020 a 2021. V ČR připadalo na 1000 obyvatel 13,3 zemřelých, v SR pak 13,5 zemřelých. Tyto údaje jsou však zkreslené nepříznivou epidemiologickou situací, která v těchto letech nastala a neznamená to, že úmrtnost bude i nadále takto růst. Naopak, díky vysoké proočkovanosti obyvatelstva lze předpokládat pokles úmrtnosti v obou zemích na úroveň hodnot před pandemií.

Graf 2 - Hrubá míra úmrtnosti v ČR a SR

Zdroj: (Eurostat, 2022b); vlastní zpracování

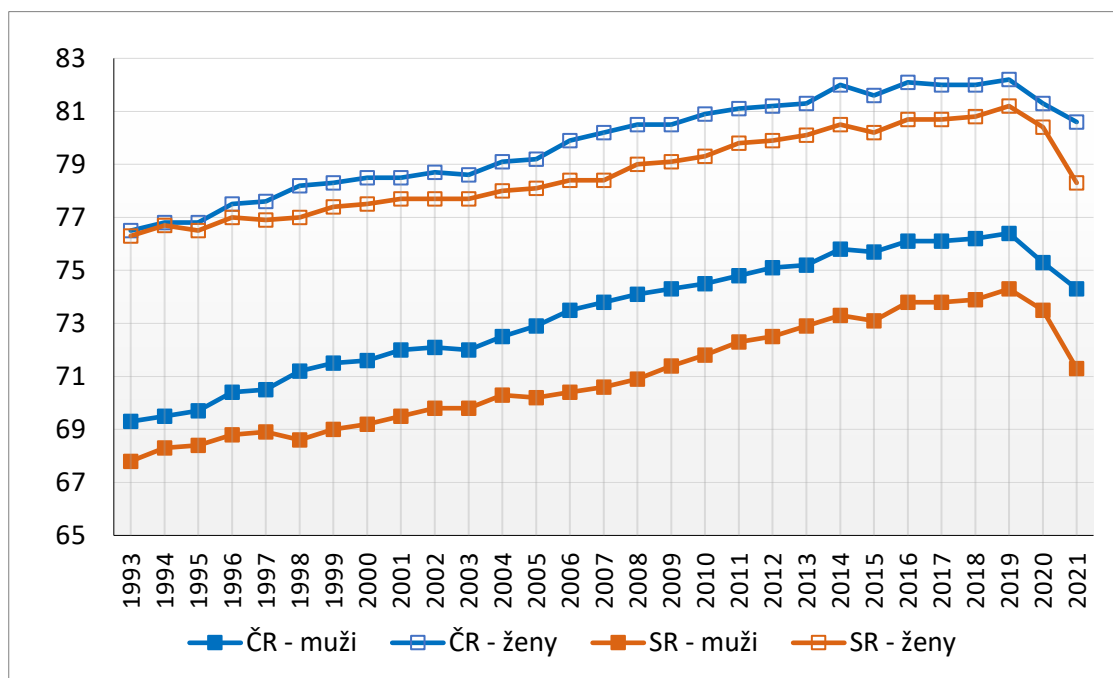
Naděje na dožití (střední délka života při narození)

Dalším faktorem, který bezpochyby ovlivňuje stárnutí populace je prodlužující se střední délka života. Tento faktor je samozřejmě sám o sobě pozitivní, protože poukazuje na zlepšující se životní podmínky. Pokud však tento faktor vezmeme do souvislosti s průběžně financovaným systémem (PAYG), tak je prodlužující se střední délka života nepříznivá. Tento ukazatel se vykazuje dvojím způsobem, a to jako střední délka života při narození a střední délka života ve věku 65 let. V této práci budu uvažovat první zmíněný způsob.

Střední délka života při narození je definována jako průměrná délka života, které se dožije novorozenec, pokud bude po celý život vystaven současným podmínkám úmrtnosti. Skutečná věkově specifická míra úmrtnosti jakékoli konkrétní skupiny narozených však nemůže být předem známa. Pokud míry úmrtnosti klesají, bude skutečná délka života vyšší než očekávaná délka života vypočtená na základě současných měr úmrtnosti (OECD, 2022a).

Vývoj střední délky života při narození vyobrazuje následující graf č. 3.

Graf 3 - Naděje na dožití v ČR a SR

Zdroj: (OECD, 2022a); vlastní zpracování

Jak můžeme z grafu vidět, vývojové tendence jsou opět v obou zemích velmi podobné. Od rozpadu Československa až do roku 2019 se střední délka života při narození navyšovala. Důvodem, jak jsem již zmínila, je zejména zvyšující se životní úroveň obyvatelstva, jakožto i lepší přístup ke kvalitním zdravotnickým službám. Výrazně se však odlišují střední délky života u žen a mužů v obou zemích, což je dáno skutečností, že ženy se obecně dožívají vyššího věku než muži. V roce 2019 byla střední délka života v obou zemích na nejvyšší úrovni. V ČR dosahovala 76,4 let u mužů a 82,2 let u žen. Na Slovensku jsou hodnoty o něco nižší, konkrétně 74,3 let u mužů a 81,2 let u žen. K velmi výraznému poklesu došlo v období mezi roky 2020 a 2021, což můžeme opět přisoudit nepříznivé epidemiologické situaci, jelikož v těchto letech došlo k výraznému nárůstu úmrtnosti, jak bylo vyobrazeno v předchozím grafu. Do budoucna se dá očekávat opětovný rostoucí trend.

Vývoj věkové struktury obyvatelstva

Dalším z indikátorů, který poukazuje na demografický vývoj je vývoj věkové struktury obyvatelstva. Zcela účelným rozdělením pro tuto práci je vývoj obyvatelstva v produktivním věku, tedy ve věku 15-64 let a vývoj obyvatelstva ve věku 65 let a více. Oba ukazatele se měří jako procento populace. Vývoj věkové struktury obyvatelstva

v České republice a Slovenské republice v obou věkových kategoriích zobrazuje tabulka č. 11.

Tabulka 11 - Vývoj věkové struktury obyvatelstva v ČR a SR (v %)

rok	Česká republika		Slovenská republika	
	15 – 64 let	64 let a více	15 – 64 let	64 let a více
2013	67,99	17,09	71,32	13,34
2014	67,30	17,60	70,93	13,75
2015	66,63	18,08	70,47	14,20
2016	65,97	18,56	69,89	14,72
2017	65,32	19,02	69,21	15,26
2018	64,76	19,41	68,54	15,78
2019	64,29	19,77	67,90	16,31
2020	63,92	20,05	67,31	16,83
2021	63,35	20,57	66,79	17,22

Zdroj: (OECD, 2022b); (OECD, 2022c); vlastní zpracování

Od roku 2010 dochází v obou zemích ke stejnému trendu ve vývoji věkového složení obyvatelstva. Zatímco procento osob starších 65 let se každým rokem zvyšuje, procento osob v produktivním věku se naopak každoročně snižuje. Takovýto vývoj obyvatelstva má za následek zvyšující se počet osob ve starobním důchodu, což zvyšuje poměr závislosti.

Poměr závislosti

Posledním zmíněným ukazatelem demografického vývoje je poměr závislosti, který můžeme interpretovat jako poměr seniorů ve věku 65 let a více k populaci v produktivním věku, tedy k osobám ve věku 20 až 64 let. Hodnota je vyjádřena na 100 osob v produktivním věku. Čím vyšší je hodnota tohoto ukazatele, tím větší je závislost seniorů na populaci v produktivním věku (OECD, 2022d). Poměr závislosti v České republice a Slovenské republice zobrazuje následující tabulka č. 12.

Tabulka 12 - Poměr závislosti v ČR a SR

	2000	2005	2010	2015	2020	2050	2075
ČR	21,9	21,8	23,8	28,8	33,8	55,9	55,6
SR	18,6	18,3	18,7	21,5	26,5	54,6	58,0

Zdroj: (OECD, 2022d); vlastní zpracování

Od roku 2000 dochází každoročně v obou zemích ke zvyšování závislosti seniorů na populaci v produktivním věku. V roce 2020 připadalo v ČR na 100 lidí v produktivním věku 33,8 seniorů, v SR to bylo 26,5 seniorů. Dle predikce OECD by mělo v roce 2075 dojít k situaci, kdy by v obou zemích na 100 lidí v produktivním věku připadalo více než 50 seniorů, konkrétně 55,6 seniorů v ČR a dokonce 58 seniorů v SR. Příčinou je zejména zvyšující se počet seniorů a zároveň snižující se počet lidí v produktivním věku, což potvrzují statistiky viz výše.

6.5. Komparace příjmů a výdajů na dávky důchodového pojištění

Jak jsem již zmínila, zatímco v ČR jsou příjmy a výdaje důchodového pojištění součástí hospodaření státního rozpočtu, v SR se shromažďují na samostatném fondu spravovaném Sociální pojišťovnou. Výdaje na dávky důchodového pojištění jsou největší položkou sociálních výdajů jak v České republice, tak ve Slovenské republice. Komparací příjmů a výdajů na dávky důchodového pojištění získáme údaje o bilanci důchodového účtu či důchodového fondu. Bilanci ovlivňuje řada faktorů, například sazby pojistného, zaměstnanost a s tím související růst či pokles platů, počet vyplácených důchodových dávek apod.

Důchodový systém se může nacházet v přebytku či ve schodku. Ideální situace samozřejmě nastává v případě, kdy se důchodový systém nachází v přebytku, což znamená, že příjmy, které stát vybere z pojistného na důchodové pojištění, vystačí na pokrytí veškerých výdajů na důchody. Opačná situace nastává, když se důchodový systém nachází ve schodku, což znamená, že stát na pokrytí výdajů na důchody musí využít v rozpočtu jiné zdroje financování.

Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění včetně salda v České republice a Slovenské republice vyobrazuje tabulka č. 13.

Tabulka 13 - Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění v ČR a SR (v mld. Kč)

rok	Česká republika			Slovenská republika		
	Příjmy	Výdaje	Saldo	Příjmy*	Výdaje*	Saldo*
2013	323,8	373,4	-49,6	125,0	153,1	-28,10
2014	333,0	376,4	-43,4	137,0	171,8	-34,80
2015	352,0	385,5	-33,5	147,0	175,0	-28,00
2016	372,9	389,2	-16,3	135,0	175,3	-40,30
2017	405,3	404,4	0,9	142,0	178,1	-36,10
2018	445,5	423,5	22,0	144,0	180,7	-36,70
2019	480,3	460,5	19,8	146,0	188,9	-42,90
2020	470,6	507,6	-37,0	178,0	205,2	-27,20
2021	519,8	518,4	1,4	177,0	205,6	-28,60
2022	557,9	574,9	-17,0			

Zdroj: (ČSSZ, 2022e); (DATAcube, 2022a); vlastní výpočty a zpracování

* přepočteno průměrným kurzem daného roku dle ČNB

Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění v ČR

Z tabulky můžeme na první pohled vidět lineární vývoj příjmů i výdajů, neboť obě porovnávané veličiny vykazují každým rokem rostoucí tendenci. Naopak saldo důchodového systému je v jednotlivých letech velmi rozmanité, což způsobuje logicky skutečnost, že v některých letech vzrostly příjmy výrazněji než výdaje a naopak. Příčinou růstu výdajů na důchody jsou zejména valorizace důchodů a rostoucí počet vyplácených důchodů.

Hned v prvním uvedeném roce 2013 vykazoval důchodový systém nejvyšší deficit ve výši přibližně 49,6 miliard Kč. Zároveň byl rok 2013 posledním rokem vlády Petra Nečase a byl to také rok, ve kterém došlo ke vzniku 2. pilíře. Od tohoto roku se však rozdíl mezi příjmy a výdaji začal postupně snižovat. Období od roku 2014 do roku 2017 bylo obdobím vlády Bohuslava Sobotky, ve kterém i nadále docházelo ke každoročnímu navyšování úrovně důchodů. V roce 2016 dostali důchodci mimořádný příspěvek ve výši 1 200 Kč, přičemž deficit v tomto roce činil 16,3 miliardy Kč (Vláda ČR, 2017).

Do roku 2016 se tak důchodový systém nacházel v deficitu, což se změnilo rokem 2017, kdy bilance důchodového systému dosáhla kladné hodnoty. Období od roku 2017 do roku 2021 bylo obdobím vlády Andreje Babiše. Nejvyšší přebytek nastal v roce 2018 a činil 22 miliard Kč. Příčinou byla zejména dobrá kondice české ekonomiky, neboť

v letech 2018 a 2019 došlo k radikálnímu snížení nezaměstnanosti a také k růstu mezd. Tato situace tak příznivě působila na důchodový systém, neboť příspěvky do důchodového systému posílalo více lidí. Nepříznivá epidemiologická situace v roce 2020 však zapříčinila opětovný růst nezaměstnanosti a v tomto roce došlo k deficitu ve výši přibližně 37 miliard Kč. Jednalo se o nejvyšší deficit od roku 2013. Do tohoto deficitu se velmi výrazně podepsalo schválení zákona o jednorázovém mimořádném příspěvku. Na jeho základě byl v roce 2020 přibližně 2,88 milionům důchodcům vyplacen mimořádný příspěvek ve výši 5 000 Kč. Jako důvod ministerstvo práce uvedlo pokles poměru průměrných důchodů k průměrným mzdám v posledních letech, dopady pandemie na příjmy důchodců a sociální podmínky nebo nejistý vývoj. Výplata tohoto příspěvku vyšla rozpočet na přibližně 15 miliard Kč (Deník.cz, 2020).

V roce 2021 se důchodový systém nacházel v mírném přebytku 1,4 miliardy Kč. Výdaje se sice se oproti roku 2020 zvýšily z 507,6 miliard Kč na 518,4 miliard Kč, příjmy se však zvýšily ještě výrazněji, a sice z 470,6 miliard Kč na bezmála 520 miliard Kč. V roce 2022 došlo v důchodovém systému k deficitu ve výši 17 miliard Kč, neboť výdaje vzrostly oproti předešlému roku výrazněji než příjmy.

Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění v SR

Z tabulky č. 13 můžeme dále vyzorovat, že důchodový systém Slovenské republiky se ani v jednom roce nedostal do kladné bilance, čímž se výrazně odlišuje od důchodového systému České republiky. Výdaje na důchody byly v letech 2012 až 2018 ovlivněny zejména vládou Roberta Fica. Jeho cílem bylo „oslabit“ druhý pilíř snížením odvodů z původních 9 % na 5 % či 6 % z platu. Tento krok měl dle očekávání uspořit státu kolem půl miliardy EUR ročně (v přepočtu 12,5 miliardy Kč). Peníze uložené na soukromých důchodových účtech dle slovenské vlády chybí ve státním průběžném důchodovém systému, který spravuje Sociální pojišťovna. I přes veškeré snahy se však slovenský důchodový systém stále nacházel v deficitu (Aktuálně.cz, 2012). V letech 2018 až 2020 působila vláda Petera Pellegriniho, přičemž právě v tomto období, konkrétně v roce 2019, byl zaznamenán největší schodek ve výši téměř 43 miliard Kč. Výdaje na důchody v roce 2020 ovlivnilo zejména schválení zákona o 13. důchodu, který zajišťuje mimořádný příspěvek všem důchodcům. Na 13. důchod bylo vynaloženo bezmála 7,5 miliardy Kč, což představovalo vůbec nejvyšší mimořádný příspěvek na důchody v historii SR (MPSVR, 2020).

Pro co možná nejlepší relevantnost porovnání důchodových výdajů v ČR a SR použijí hodnoty, kdy jsou výdaje udávány jako procento hrubého domácího produktu (dále HDP). Následující tabulka č. 14 ukazuje podíl výdajů na HDP v ČR a SR v letech 2010 až 2020.

Tabulka 14 - Výdaje na důchody v ČR a SR (v % HDP)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ČR	8,8	9,1	9,3	9,2	8,9	8,6	8,4	8,2	8,1	8,3	9,3
SR	8,1	8	8,1	8,4	8,7	8,5	8,5	8,5	8,4	8,3	8,8

Zdroj: (Eurostat, 2022c); vlastní zpracování

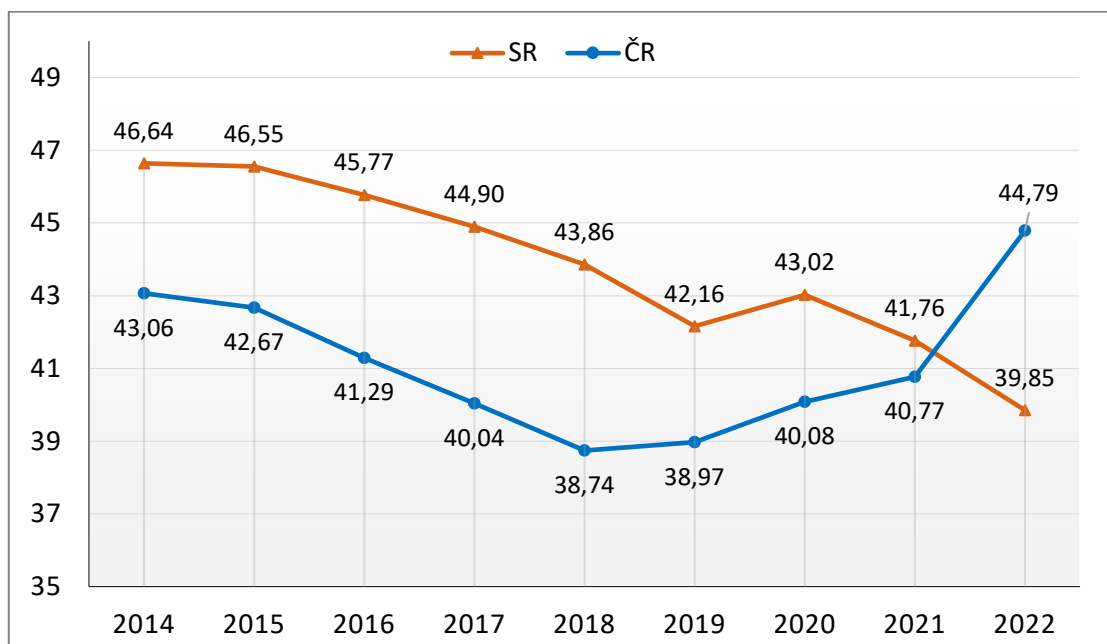
Hodnoty výše uvedené ukazují, že vývoj tohoto ukazatele se za posledních 11 let v obou zemích výrazně neměnil. V ČR je podíl výdajů na HDP o něco vyšší než v SR, neboť ve sledovaném období se pohybuje v rozmezí 8,1 – 9,3 %, přičemž průměrná hodnota je 8,7 %. V SR se hodnoty pohybují v rozmezí 8 – 8,8 %, průměrně se daří hodnotu tohoto ukazatele udržovat na hodnotě kolem 8,4 %.

Čím vyšší je hodnota tohoto ukazatele, tím vyšší je podíl výdajů na dávky důchodového pojištění. V roce 2020 vynaložila ČR na vyplacení důchodů 9,3 % HDP, SR vynaložila v tentýž rok 8,8 % HDP, přičemž se jedná o nejvyšší hodnoty za celé sledované období v obou zemích. Tento podíl by měl nadále stoupat z důvodu nepříznivého demografického vývoje.

6.6. Komparace poměru starobního důchodu ke mzdě

Pro provedení komparace na základě ekonomických ukazatelů dále použijí náhradový poměr. Ten je definován jako podíl průměrné měsíční výše vypláceného starobního důchodu a průměrné hrubé měsíční mzdy. Náhradový poměr v podstatě říká, jak dokáže průměrný důchod nahradit v průměru pobíranou mzdu před odchodem do důchodu. Vypovídá tedy o životní úrovni důchodců (OECD, 2021). Velikosti náhradových poměrů v ČR a SR zachycuje graf č. 4.

Graf 4 - Náhradový poměr ČR a SR (v %)

Zdroj: czso.cz; statistics.sk; vlastní zpracování a výpočty

Z grafu je na první pohled patrné, že náhradový poměr v SR je z dlouhodobého hlediska vyšší než náhradový poměr v ČR. To znamená, že v SR se starobní důchody spíše přibližují náhradě předchozích příjmů získaných během aktivního pracovního života. Vývojová tendence je do roku 2019 velmi podobná, neboť u obou zemí můžeme vypořadovat převážně klesající hodnoty náhradového poměru. Zatímco v SR došlo k mírnému navýšení oproti předchozímu roku pouze v roce 2020, v ČR došlo k mírnému zvýšení hodnoty v roce 2019 a následně již můžeme pozorovat rostoucí tendenci. V roce 2021 došlo k největšímu vzájemnému přiblížení hodnot, neboť náhradový poměr se lišil pouze o necelé 1 %. Největší nárůst nastal v případě ČR v roce 2022, kdy náhradový poměr činil necelých 45 %. V případě SR naopak náhradový poměr klesl z původních 41,76 % na 39,85 %. Nicméně ani jednou nedošlo ve sledovaném období k převýšení hodnoty z let 2014 a 2015, kdy byl dle grafu náhradový poměr v obou zemích nejvyšší.

Abych lépe vyobrazila možnou příčinu klesající tendence, sestavila jsem tabulky č. 15 a 16, které zobrazují vstupní hodnoty výše vyobrazeného grafu, a sice průměrnou výši starobního důchodu a hrubé měsíční mzdy v jednotlivých letech. Pro lepší přehlednost jsem částky v případě SR přepočítala průměrným kurzem daného roku dle ČNB.

Tabulka 15 - Podíl vypláceného starobního důchodu k průměrné mzdě v ČR (v Kč)

rok	Průměrná výše starobního důchodu ČR	Průměrná hrubá měsíční mzda v ekonomice ČR
2014	11 090	27 753
2015	11 363	26 629
2016	11 475	27 790
2017	11 866	29 635
2018	12 435	32 097
2019	13 487	34 605
2020	14 502	36 180
2021	15 453	37 903
2022	18 061*	40 324

Zdroj: (ČSÚ, 2023); (ČSÚ, 2022); * (MPSV, 2023); vlastní zpracování

Tabulka 16 - Podíl vypláceného starobního důchodu k průměrné mzdě v SR (v EUR)

rok	Průměrná výše starobního důchodu SR	Průměrná hrubá měsíční mzda v ekonomice SR
2014	400,18 (11 018 Kč)	858,00 (23 623 Kč)
2015	411,06 (11 215 Kč)	883,00 (24 090 Kč)
2016	417,46 (11 285 Kč)	912,00 (24 654 Kč)
2017	428,31 (11 277 Kč)	954,00 (25 118 Kč)
2018	444,26 (11 392 Kč)	1 013,00 (25 976 Kč)
2019	460,39 (11 819 Kč)	1 092,00 (28 034 Kč)
2020	487,37 (12 888 Kč)	1 133,00 (29 961 Kč)
2021	505,68 (12 968 Kč)	1 211,00 (31 056 Kč)
2022	517,40 (12 710 Kč)*	1 304,00 (32 033 Kč)

Zdroj: (DATAcube, 2022b); (DATAcube, 2022c); * (Sociálna poisťovňa, 2022c); vlastní zpracování a výpočet

Z výše uvedených dat již jasněji vyplývá příčina vyššího náhradového poměru ve Slovenské republice. Jedním z důvodů může být skutečnost, že průměrná mzda v SR je nižší než v ČR, a průměrná výše starobního důchodu je v obou zemích víceméně podobná. Vysoký náhradový poměr tedy nutně neznamená, že se v dané zemi mají lidé v důchodu lépe než v zemi s nižším náhradovým poměrem. Spíše jde o poukázání na to, jak „citelný“ pro ně bude přechod z aktivního pracovního života do důchodu. Příliš nízké hodnoty by však mohly být varující a poukazovat na riziko vysokého počtu důchodců pod hranicí chudoby.

Klesající tendence je pak dána zejména tím, že průměrné mzdy rostly v jednotlivých letech rychleji než průměrná výše starobních důchodů. V ČR jsme ale

mohli z grafu vyzorovat za poslední tři roky i rostoucí tendenci, což je naopak dáno skutečností, že v tomto období byl růst starobních důchodů vyšší než růst průměrných mezd. V obou zemích však v letech 2014 – 2021 převažuje klesající tendence náhradového poměru. I tato okolnost by mohla být zejména pro mladé lidi podnětem k tomu, aby se vyhnuli závislosti na příjmech z prvního pilíře jako na jediném zdroji příjmů v důchodu.

6.7. Komparace dobrovolných pilířů (2. a 3. pilíř)

V této kapitole se zaměřím zejména na počet účastníků ve třetím pilíři, v případě SR i ve druhém pilíři. Druhý i třetí pilíř je v obou zemích fondově financovaný.

Třetí pilíř – ČR

Jak bylo již zmíněno, třetí pilíř prošel několika změnami a v současné době se skládá ze „starého“ penzijního připojištění a „nového“ doplňkového penzijního spoření. Vývoj penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření v ČR zachycuje následující tabulka č. 17.

Tabulka 17 - Vývoj penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření (ČR)

rok	Počet účastníků	Objem příspěvků účastníků (v mld. Kč)	Průměrný měsíční příspěvek účastníka
2012	5 134 862	25,493	465 Kč
2013	4 963 344	33,306	570 Kč
2014	4 803 134	32,897	579 Kč
2015	4 643 016	32,667	598 Kč
2016	4 536 063	33,714	620 Kč
2017	4 467 154	35,432	645 Kč
2018	4 450 960	36,661	702 Kč
2019	4 455 638	38,252	741 Kč
2020	4 424 017	39,297	770 Kč
2021	4 440 770	40,600	796 Kč
2022/2Q	4 424 591	20,167	788 Kč

Zdroj: (MF ČR, 2022); vlastní zpracování

Nejvyšší počet účastníků byl zaznamenán v roce 2012, přičemž od této doby se počet účastníků ve třetím pilíři postupně snižuje. Nejnovější data ukazují, že ve druhém čtvrtletí roku 2022 bylo evidováno 4,4 milionů účastníků penzijního připojištění (PP) a doplňkového penzijního spoření (DPS). Pokud se na toto číslo podíváme z pohledu

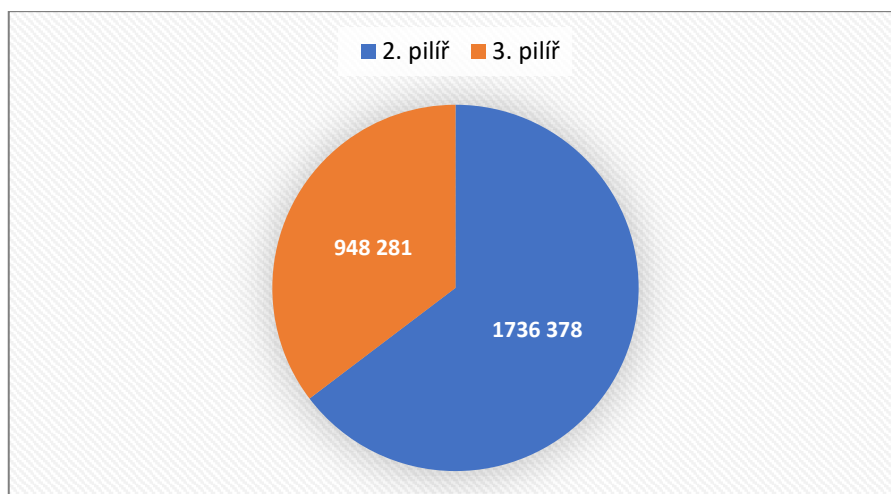
zaměstnanosti, která činila ve druhém čtvrtletí roku 2022 přibližně 5,2 milionů osob¹¹, můžeme říci, že většina pracujících osob se účastní spoření v rámci třetího pilíře.

Z uvedených dat tedy můžeme vypožorovat, že problém netkví v malé účasti osob na spoření, ale ve výši měsíčních příspěvků účastníků. Ačkoliv se průměrné hodnoty příspěvků každým rokem zvyšují, ani v jednom roce nepřesáhly částku 1 000 Kč, což je hranice pro získání nejvyšší částky státního příspěvku. Aby se však účast ve třetím pilíři co nejvíce vyplatila, je třeba spořit co nejvyšší částku, alespoň oněch zmíněných 1 000 Kč. Ve druhém čtvrtletí roku 2022 také výrazně poklesl objem příspěvků účastníků penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření na hodnotu 20,2 miliardy Kč.

Druhý a třetí pilíř - SR

Graf č. 5 hodnotí situaci ve druhém a třetím pilíři v případě Slovenské republiky. V roce 2022 bylo do doplňkového důchodového spoření zapojeno 948 281 osob. Vzhledem k celkové zaměstnanosti v témže roce, která činila 2,6 milionů osob¹², můžeme mluvit o nevyužitém potenciálu tohoto pilíře. Důvodem nízké účasti je zejména neatraktivita pro mnoho občanů z důvodu nulové podpory tohoto pilíře státními prostředky. Z grafu je dále patrné, že druhý pilíř je pro slovenské občany více atraktivní než třetí pilíř. V roce 2022 činil počet účastníků tohoto pilíře celkem 1 736 378 osob, vzhledem k celkové zaměstnanosti se tohoto pilíře účastní 67 % osob.

Graf 5 - Počet účastníků druhého a třetího pilíře v roce 2022 (SR)

Zdroj: (MPSVR, 2022g); (MPSVR, 2022h); vlastní zpracování

¹¹ (ČSÚ, 2022a)

¹² (DATAcube, 2022d)

7. NÁVRHY PRO DŮCHODOVÝ SYSTÉM ČR

Z předchozích kapitol jasně vyplývá, že situace v oblasti důchodového systému v České republice je znepokojivá a vyžaduje zásah v podobě nové důchodové reformy. Obzvláště znepokojující je demografický vývoj společnosti a stále zvyšující se nápor na první pilíř.

7.1. Zvýšení informovanosti a motivace občanů ke spoření

Jeden z hlavních problémů u nás přiřazují nedostatečné informovanosti občanů v oblasti důchodového systému jako takového, zejména pak v možnosti vlastního spoření. Z mého pohledu by bylo klíčové zvýšit povědomí o důležitosti zajištění se na stáří i jiným způsobem, než pouhým spoléháním se na stát. Myslím si, že občané často ani nerozumí vládním návrhům, respektive účinnosti jejich dopadů, a z toho důvodu se k nim automaticky staví kriticky. Doporučila bych tedy lépe seznamovat občany s efektivností dopadů jednotlivých vládních návrhů, což by mohlo napomoci k tomu, že se občané budou o spoření více zajímat. Pouhá informovanost však nestačí, zároveň je třeba občany ke spoření i motivovat.

Dle mého názoru by mohlo být zajímavým řešením zasílat ekonomicky aktivním osobám každoroční přehledy. V podstatě by se jednalo o výpis, který by obsahoval informace o tom, jaký by byl důchod poplatníka nyní a jaký by byl jeho důchod v době, kdy odejde do důchodu, a to na základě jeho dosavadních průměrných příjmů, době spoření a počtu vychovaných dětí. Občané by si tak mohli snáze představit jejich budoucí situaci v důchodu. V případě, že by s vyčíslenou částkou nebyli spokojeni, mohlo by je to lépe motivovat k vyšším příjmům, nebo právě například ke spoření, ať už by se jednalo o doplňkové penzijní spoření, stavební spoření či různé investice do nemovitostí či akcií. Tento výpis by tedy plnil dvě funkce – informativní i motivační.

7.2. Zatraktivnění třetího pilíře

V současné situaci bych spíše nedoporučovala znovuzavedení druhého pilíře, neboť si myslím, že by to v současné situaci nebylo zcela ideálním řešením. Již krátce po jeho zavedení nešlo o příliš oblíbený typ spoření, což můžeme přisuzovat například nemožnosti z něj vystoupit. Lidé tak mají stále v podvědomí převážně špatné zkušenosti

s tímto pilířem, a pokud by došlo k jeho zavedení, domnívám se, že by účast v tomto pilíři byla velmi nízká. Aktuálně bych se tedy spíše zaměřila na zatraktivnění třetího pilíře.

V případě třetího pilíře bych rozhodně využila potenciál jeho naplnění, neboť se tohoto spoření v současné době účastní přibližně 85 % osob. Za důležité považuji motivovat občany k vyšším příspěvkům, jelikož jejich průměrná měsíční výše nedosahuje ani 800 Kč. Dle mého se v tomto případě naskytují dvě možnosti řešení. Jednou z možností je zatraktivnit tento systém zvýšením státních příspěvků, což je samozřejmě nákladná varianta. Druhou možností je posunout hranice nároku na státní příspěvek, což je možnost, kterou v současné době vláda projednává.

Další problém vidím v tom, že se řada občanů začíná připravovat na důchod až v pozdějším věku. Je pochopitelné, že mladý člověk po vystudování školy nebude okamžitě přemýšlet nad tím, jak se zabezpečí na důchod, ale i zde platí pravidlo - čím dříve, tím lépe. Na to by bylo potřeba mladé lidi upozorňovat. Čím dříve totiž do třetího pilíře člověk vstoupí, tím dříve se bude kumulovat jeho případná ziskovost. Tím pádem by bylo vhodné obzvláště mladé lidi motivovat k účasti ve třetím pilíři. Mohlo by jít například o výhody ke vstupu do pilíře v dřívějším věku. Motivace mladých lidí ke spoření v doplňkovém penzijním spoření je však obtížná, neboť v dnešní době, pokud mladý člověk investuje, je pro něj daleko atraktivnější investice například do cenných papírů.

Dále by se dalo uvažovat o možnosti většího zapojení zaměstnavatelů. V současné době je podpora ze strany zaměstnavatelů čistě dobrovolná. Dle mého názoru je však možnost přispívání na důchodové spoření pro zaměstnavatele atraktivní, neboť jsou tyto příspěvky daňově uznatelným výdajem a není z nich odváděno pojistné na sociální zabezpečení. Návrhem by tak mohla být možnost zavedení povinných příspěvků zaměstnavatele v nějaké minimální částce. Pokud by tak například mladý člověk nastoupil do svého prvního zaměstnání a byl zaměstnavatelem seznámen s tímto bonusem, zvýšilo by to povědomí o tomto spoření jako takovém a také více motivovalo k účasti v něm.

7.3. Změna důchodového věku

Téma zvyšování důchodového věku je hojně diskutovaným tématem, ke kterému se část občanů staví pozitivně a část občanů negativně. Dle mého názoru je toto zvýšení bohužel nevyhnutelné, neboť demografický vývoj mluví více než jasně. Dalšímu navyšování důchodového věku se tak pravděpodobně nevyhneme.

Zvýšení důchodového věku je však jedna věc, adekvátně tomu přizpůsobený pracovní trh věc druhá. Je důležité, aby se zvýšila nabídka zaměstnavatelů o zkrácené úvazky právě pro starší občany. Určitě by byl pro starší občany lepší postupný přechod do důchodu ve smyslu například kratší pracovní doby, práce z domova apod. Důležitou úlohu v tom bude hrát podpora ze strany státu například v podobě poskytování příspěvků zaměstnavatelům. Dále je důležité neopomenout náročné profese, kterým by mohl být umožněn dřívější odchod do důchodu o něco dříve než ostatním profesím.

ZÁVĚR

Problematika důchodových systémů je velmi rozsáhlá, neboť do ní vstupuje mnoho faktorů, ať už demografických, ekonomických či politických. V každé zemi vystupují tyto faktory odlišně, a proto je třeba říci, že ideální nastavení důchodového systému neexistuje. Je však možné komparovat důchodový systém napříč zeměmi a na základě důkladné analýzy nalézt optimální řešení podobných problémů, zhodnotit jejich dopad, případě se poučit z chyb.

Úvodem praktické části bylo ucelené srovnání důchodových systémů. Provedla jsem komparaci základních prvků důchodového systému obou zemí, při které jsem zjistila, že i přes společný historický základ se systémy obou zemí v některých prvcích odlišují. Zásadním rozdílem je počet pilířů, ale i jiné difference v oblasti minimální doby pojištění, důchodového věku, výše odvodů nebo způsobu shromažďování pojistného. Dalšími srovnávanými údaji byly průměrné a minimální starobní důchody a mzdy. Zde jsem zjistila, že průměrná výše starobního důchodu je přibližně o 2 500 Kč vyšší v České republice než ve Slovenské republice. Naši sousedé mají ale naopak vyšší minimální výši důchodu. Daleko vyšší rozdíl pak představovala výše průměrné mzdy, kdy jsme si opět vedli daleko lépe. V případě minimální výše mezd pak byla částka již téměř shodná. Komparace výpočtu starobní důchodové dávky ukázala, že do výpočtu vstupují v obou zemích podobné parametry. Dále jsem se již zaměřila na komparaci demografických a ekonomických faktorů, které bezesporu ovlivňují důchodový systém nejvíce. Komparace na základě demografických ukazatelů opravdu potvrdila zmiňované riziko v demografickém vývoji. Zároveň jsem zjistila, že demografický vývoj je v obou zemích velice podobný, což již úplně neplatí v případě komparace ekonomických ukazatelů. Jedním z rozdílů bylo saldo důchodového účtu. Zatímco v České republice jsme se dokázali v některých letech dostat do kladné bilance, v případě Slovenské republiky se důchodový systém stále nacházel v deficitu. Rozdíl jsme mohli spatřit i v komparaci poměru starobního důchodu ke mzdě. Zde si naopak v dlouhodobém horizontu vedli lépe slovenští důchodci. V předminulém roce se však tento ukazatel v obou zemích přiblížil k podobné hodnotě a v roce 2022 se náhradový poměr v ČR výrazně zvýšil a převýšil tak hodnotu náhradového poměru v SR. Poslední komparace byla provedena v případě dobrovolných pilířů. Zde došlo k vyhodnocení, že problémem v případě třetího pilíře v České republice není nízký počet účastníků, ale nízká výše jejich měsíčních příspěvků. Jako problém z dlouhodobého hlediska by se však dalo vyhodnotit i každoroční snižování

počtu účastníků. V případě Slovenské republiky jsem zjistila, že třetí pilíř není až tak oblíbený, jelikož daleko vyšší počet účastníků se nachází ve druhém pilíři.

Ze získaných poznatků jsem zjistila, že zásadním problémem důchodového systému v České republice je jeho nápor na první veřejný pilíř. Většina občanů totiž spoléhá pouze na tento pilíř jako na hlavní zdroj jejich příjmů ve stáří. Dle mého názoru je tedy důchodová reforma zcela jistě nevyhnutelná, ale měla přijít již mnohem dříve. Nepříznivý demografický vývoj byl zřejmý již několik let a zásadní řešení tohoto problému každá vláda přesouvala na tu nadcházející. Zvyšovat důchody je sice velmi hezké, ale zásadně řešit dopady finančně neudržitelného důchodového systému je již samozřejmě o něco horší. Je jasné, že žádná vláda na světě nedokáže zmírnit nepříznivý demografický vývoj, ale je třeba na tento vývoj adekvátně a včas reagovat.

Hlavním bodem reformy by tedy mělo být přenesení určité části důchodového zabezpečení na jiný pilíř. V poslední kapitole jsem navrhla možné způsoby, jak by se dala podpořit motivace občanů ke vstupu do třetího pilíře a také zvýšení příspěvků. Důchodová reforma aktuálně prochází procesem projednávání a schvalování. Je otázkou, do jaké míry bude důchodový systém reformován a zda k lepšímu či horšímu. Na odpověď si však budeme muset ještě chvíli počkat.

SUMMARY

The aim of the bachelor thesis is to analyse the pension systems of the Czech Republic and the Slovak Republic and to compare them. The Slovak Republic was chosen mostly because it has the same historical background as the Czech Republic, and I was also interested in how both pension systems vary now.

The thesis is divided into two parts: theoretical and practical. The theoretical part of the thesis is focused on the literary research. A description of the pension systems in the Czech Republic and the Slovak Republic is an essential part of this part of the thesis.

The practical part compares the pension systems of the previously named countries. This comparison was performed using demographic and economic indicators. The demographic indicators include fertility, mortality, life expectancy, aging of population and the dependency ratio. The economic indicators include a comparison of pension expenditure, expenditure to GDP ratio and replacement ratio. This part concludes with suggesting possible recommendations for improving the functioning of the pension system in the Czech Republic.

I assign the biggest risk of the Czech pension system to unfavourable demographic developments and the high pressure on the first public pillar. For this reason, I recommend implementing pension reform as soon as possible.

Keywords

social policy, pension system, pension insurance, comparison

JEL Classification: H55 – Social Security and Public Pensions

Seznam použitých zdrojů

Seznam odborné literatury:

Árendáš, P. a kol. (2017). *Důchodkové fondy vo svete a na Slovensku*. Bratislava: Wolters Kluwer.

Arnoldová, A. (2012). *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné systémy sociálního zabezpečení*. Praha: Grada.

Česká republika. (1995). *Zákon č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění*.

Chvátalová, I. a kol. (2018). *Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii* (2. aktualizované vydání). Plzeň: Aleš Čeněk.

Kahoun, V. a kol. (2013). *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly* (2. aktualizované vydání). Praha: Triton.

Kaše, M. (2021). *Vybrané aspekty důchodové reformy v České republice*. Praha: Grada.

Koldinská, K., Tröster, P. a kol. (2018). *Právo sociálního zabezpečení* (7., podstatně přepracované vydání). Praha: C.H. Beck.

Krebs, V. (2010). *Sociální politika* (5., přepracované a aktualizované vydání). Praha: Wolters Kluwer ČR.

Loužek, M. (2014). *Důchodová reforma*. Praha: Karolinum.

Matlák, J. a kol. (2012). *Právo sociálneho zabezpečenia* (2. rozšírené vydanie). Plzeň: Aleš Čeněk.

Rytířová, L. (2013). *Důchodový systém v České republice*. Olomouc: ANAG.

Slovenská republika. (2003). *Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení*

Tröster, P. a kol. (2010). *Právo sociálního zabezpečení* (5., přeprac. a aktualiz. vyd). Praha: C.H. Beck.

Seznam internetových zdrojů:

Aktuálně.cz. (2012). *Slovensko chystá změny v penzích, inspirovalo se v ČR*. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/ceska-ekonomika/slovensko-chysta-zmeny-v-penzich-inspirovalo-se-v-cr/r~i:article:746835/>

Asociace penzijních společností ČR. (2023). *Doplňkové penzijní spoření*. Dostupné z: <https://www.apscr.cz/doplňkove-penzijni-sporeni/>

Česká správa sociálního zabezpečení. (2005). *15 let České správy sociálního zabezpečení*. Dostupné z:

https://www.cssz.cz/documents/20143/99569/2005_publicace15letCSSZ.pdf/dac5e5a0-dae5-42f6-5cce-5efb993c3f3e

Česká správa sociálního zabezpečení. (2014). *80 let sociálního pojištění*. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99569/2004_publicace_80letSP.pdf/af9016aa-c859-9592-8621-b35e125d7e61

Česká správa sociálního zabezpečení. (2022). *Výše a sazba pojistného*. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/vyse-a-sazba>

Česká správa sociálního zabezpečení. (2022a). *Starobní důchod podrobně*. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/starobni- Duchod-podrobne>

Česká správa sociálního zabezpečení. (2022b). *Hlavní změny v důchodovém pojištění schválené v roce 2022*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/hlavni-zmeny-v-duchodovem-pojisteni-schvalene-v-roce-2022>

Česká správa sociálního zabezpečení. (2022c). *Náhradní doba pojištění*. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/duchody-obecne-informace>

Česká správa sociálního zabezpečení (2022d). *Invalidní důchod*. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/web/cz/invalidni-duchod>

Česká správa sociálního zabezpečení (2022e). *Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění*. Dostupné z: <https://data.cssz.cz/web/otevrena-data/graf-prijmy-a-vydaje-duchodoveho-pojisteni>

České důchody. (2020). *Málo peněz a senioři bez důchodu: Zpráva OECD odhalila palčivá místa českého systému*. Dostupné z: <https://ceskeduchody.cz/zpravy/zprava-oecd-malo-penez-a-seniori-bez-duchodu>

České důchody. (2022a). *Malá novela a pak velká reforma: Ministr Jurečka upřesnil postup práce na změnách důchodů*. Dostupné z: <https://ceskeduchody.cz/zpravy/mala-novela-pak-velka-reforma-marian-jurecka-upresnil-postup-prace-na-zmenach-duchodu>

České důchody. (2022b). *Motivační složka a garantovaný důchod: Jurečkův tým definoval cíle a principy reformy*. Dostupné z: <https://ceskeduchody.cz/zpravy/motivacni-slozka-garantovany-duchod-jureckuv-tym-definoval-cile-principy-reformy>

České důchody. (2022c). *Ministr Stanjura připravil změny spoření na důchod*. Dostupné z: <https://ceskeduchody.cz/zpravy/zbynek-stanjura-pripravil-zmeny-sporeni-na-duchod-alternativni-fond-statni-prispevky>

Český statistický úřad. (2023). *Průměrné mzdy - Rychlé informace*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerne-mzdy>

Český statistický úřad. (2022). *Graf - Průměrná výše starobního důchodu v České republice*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-prumerna-vyse-starobniho-duchodu-v-ceske-republice>

Český statistický úřad (2022a). *Zaměstnanost a nezaměstnanost podle výsledků VŠPS - 2. čtvrtletí 2022*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-2-ctvrtleti-2022>

DATAcube. (2022a). *Povinné sociálne poistenie - príjmy a výdavky - medziročné porovnanie*. Dostupné z: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/so1003qs/v_so1003qs_00_00_00_sk

DATAcube. (2022b). *Počet vyplácaných dôchodkov, priemerná výška a dávky dôchodkového zabezpečenia*. Dostupné z: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SLOVSTAT/so2003rs/v_so2003rs_00_00_00_sk

DATAcube. (2022c). *Priemerná mesačná mzda v hospodárstve SR*. Dostupné z: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_INTERN/pr0204qs/v_pr0204qs_00_00_00_sk

DATAcube (2022d). *Zamestnanosť podľa Výberového zisťovania pracovných síl*. Dostupné z: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_INTERN/pr0002qs/v_pr0002qs_00_00_00_sk

Deník.cz. (2020). *Príspevky 5000 korun míří k důchodcům. Dorazí nejpozději v půlce prosince*. Dostupné z: <https://www.denik.cz/ekonomika/duchodci-prispevky-odeslani-20201130.html>

Eurostat. (2022a). *Live births and crude birth rate*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00204/default/table?lang=en>

Eurostat. (2022b). *Fertility indicators*. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_FIND__custom_5438884/default/table?lang=en

Eurostat. (2022c). *Deaths and crude death rate*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00029/default/table?lang=en>

Měšec.cz (2023). *Státní podpora stavební spoření*. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/financni-portal/ucty/statni-podpora-stavebni-sporeni/>

Ministerstvo financí ČR. (2022). *Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření k 30.6.2022 včetně Komentáře*. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/soukrome-penzijni-systemy/iii-pilir-doplňkove-penzijni-sporeni-a-p/vyvoj-penzijniho-pripojisteni/2022/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-48509>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2023). *Červnová valorizace důchodů: průměrný starobní důchodce dostane o 750 korun více*. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/4552532/TZ_valorizace_%C4%8Derven_15.2.2023+%281%29.pdf/0129a64f-7c91-bf5e-a27c-d0633ab3f319

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2022a). *Důchodová reforma*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/duchodova-reforma>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2020). *Dôchodcovia dostanú 13. dôchodok už tento rok*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/showdoc.do?docid=28452&forceBrowserDetector=pc>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2022a). *Dôchodkový systém*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2022b). *I. pilier - dôchodkové poistenie*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/i-pilier-dochodkove-poistenie/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2022c). *Príspevky na starobné dôchodkové sporenie*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/prispevky-starobne-dochodkove-sporenie-2.html>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2022d). *II. pilier - starobné dôchodkové sporenie*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2022e). *III. pilier - doplnkové dôchodkové sporenie*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/iii-pilier-doplňkove-dochodkove-sporenie/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (2022f). *Najvýznamnejšie zmeny v sociálnom poistení*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/socialne-poistenie/legislativne-zmeny/zmeny-od-1-januara-2020.html>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. (2022g). *III. pilier v číslach*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/iii-pilier-doplňkove-dochodkove-sporenie/zhodnotenie-majetku/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. (2022h). *II. pilier v číslach*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/ii-pilier-starobne-dochodkove-sporenie/zhodnotenie-majetku/>

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny. (2023). *Novela II. piliera*. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/socialne-poistenie-dochodkovy-system/dochodkovy-system/starobne-dochodkove-sporenie/novela-ii-piliera/>

OECD. (2021). *Pensions at a Glance 2021: OECD and G20 Indicators*, OECD Publishing, Paris. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/ca401ebd->

en.pdf?expires=1676815300&id=id&accname=guest&checksum=5B17184362ADB89C0F4520C442BE8345

OECD. (2022a). *Life expectancy at birth (indicator)*. Dostupné z: <https://data.oecd.org/healthstat/life-expectancy-at-birth.htm>

OECD. (2022b). *Elderly population*. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/elderly-population.htm#indicator-chart>

OECD. (2022c). *Working age population*. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/working-age-population.htm#indicator-chart>

OECD. (2022d). *Old-age dependency ratio*. Dostupné z: <https://data.oecd.org/pop/old-age-dependency-ratio.htm#indicator-chart>

Sociálna poisťovňa. (2020). *Dôchodkový vek*. Dostupné z: <https://www.socpoist.sk/socialne-poistenie/dochodkove-poistenie/vseobecne-informacie/dochodkovy-vek>

Sociálna poisťovňa. (2022). *Tabuľky platenia poisťného od 1. januára 2022*. Dostupné z: <https://www.socpoist.sk/socialne-poistenie/platenie-poisťneho/tabulky-platenia-poisťneho/tabulky-platenia-poisťneho-od-1-0#dobrovone-poisten-osoba-poisťn-od-1-1-2022>

Sociálna poisťovňa. (2022b). *Minimálny dôchodok*. Dostupné z: <https://www.socpoist.sk/socialne-poistenie/dochodkove-poistenie/minimalny-dochodok/ako-poziadat-o-minimalny-dochodok>

Sociálna poisťovňa. (2022c). *Sociálna poisťovňa od 1. januára 2023 zvýši dôchodky o 11,8%, dôchodcovia nemusia o nič žiadať*. Dostupné z: <https://www.socpoist.sk/news/socialna-poisťovna-od-1-januara-2023-zvysi-dochodky-o-118-dochodcovia-nemusia-o-nic-ziadat>

Sociálna poisťovňa. (2023). *Suma dôchodku*. Dostupné z: <https://www.socpoist.sk/socialne-poistenie/dochodkove-poistenie/starobny-dochodok/dalsie-informacie/suma-dochodku/vypocet>

Vláda ČR. (2017). *Vláda Bohuslava Sobotky 2014–2017*. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/vlada-bohuslava-sobotky-2014_2017-160956/

Výpočet.cz. (2023). *Popis výpočtu starobního důchodu*. Dostupné z: <https://www.naseduchody.cz/duchodova-kalkulacka.ht>

Seznam použitých zkratk

apod.	a podobně
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
DDS	doplňkové důchodové správcovské společnosti
DSS	důchodové správcovské společnosti
EUR	Euro – společná evropská měnová jednotka
HDP	hrubý domácí produkt
Kč	Koruna česká
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MPSVR	Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny
např.	například
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PAYG	pay as you go
SR	Slovenská republika
tj.	to znamená

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Přehledné srovnání modelů důchodového systému

Tabulka 2 - Výše sazby pojistného na důchodové pojištění

Tabulka 3 - Potřebná doba pojištění pro odchod do důchodu

Tabulka 4 - Redukční hranice pro rok 2023

Tabulka 5 - Výše měsíčního státního příspěvku v ČR

Tabulka 6 - Přehled daňových dopadů (v Kč)

Tabulka 7 - Sazby pojistného na důchodové pojištění pro rok 2022

Tabulka 8 - Základní charakteristika důchodových systémů ČR a SR

Tabulka 9 - Komparace základních statistických údajů v ČR a SR za rok 2021

Tabulka 10 - Vývoj míry plodnosti včetně predikce

Tabulka 11 - Vývoj věkové struktury obyvatelstva v ČR a SR (v %)

Tabulka 12 - Poměr závislosti v ČR a SR

Tabulka 13 - Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění v ČR a SR (v mld. Kč)

Tabulka 14 - Výdaje na důchody v ČR a SR (v % HDP)

Tabulka 15 - Podíl vypláceného starobního důchodu k průměrné mzdě v ČR (v Kč)

Tabulka 16 - Podíl vypláceného starobního důchodu k průměrné mzdě v SR (v EUR)

Tabulka 17 - Vývoj penzijního připojištění a doplňkového penzijního spoření (ČR)

Seznam grafů

Graf 1 - Míra úhrnné plodnosti v ČR a SR

Graf 2 - Hrubá míra úmrtnosti v ČR a SR

Graf 3 - Naděje na dožití v ČR a SR

Graf 4 - Náhradový poměr ČR a SR (v %)

Graf 5 - Počet účastníků druhého a třetího pilíře v roce 2022 (SR)

Seznam příloh

Příloha 1: Důchodový věk v ČR u osob narozených v letech 1936-1971

Příloha 2: Důchodový věk pojištěnců v SR platný po 31.12.2020

Příloha 1: Důchodový věk v ČR u osob narozených v letech 1936-1971

Rok narození	Důchodový věk					
	Muži	Ženy s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 - 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	62r+2m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+8m	60r+8m
1964	64r+10m	64r+10m	64r+10m	64r+2m	63r+2m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+8m	61r+8m
1966	65r	65r	65r	65r	64r+2m	62r+2m
1967	65r	65r	65r	65r	64r+8m	62r+8m
1968	65r	65r	65r	65r	65r	63r+2m
1969	65r	65r	65r	65r	65r	63r+8m
1970	65r	65r	65r	65r	65r	64r+2m
1971	65r	65r	65r	65r	65r	64r+8m

Zdroj: (ČSSZ, 2022a); vlastní zpracování

Příloha 2: Důchodový věk pojištěnců v SR platný po 31.12.2020

Rok narození	Důchodový věk					
	Muži	Ženy s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 - 4	5 a více
1943 a méně	60r	57r	56r	55r	54r	53r
1944	60r 9m	57r	56r	55r	54r	53r
1945	61r 6m	57r	56r	55r	54r	53r
1946	62r	57r	56r	55r	54r	53r
1947	62r	57r 9m	56r	55r	54r	53r
1948	62r	58r 6m	56r 9m	55r	54r	53r
1949	62r	59r 3m	57r 6m	55r 9m	54r	53r
1950	62r	60r	58r 3m	56r 6m	54r 9m	53r
1951	62r	60r 9m	59r	57r 3m	55r 6m	53r 9m
1952	62r	61r 6m	59r 9m	58r	56r 3m	54r 6m
1953	62r	62r	60r 6m	58r 9m	57r	55r 3m
1954	62r	62r	61r 3m	59r 6m	57r 9m	56r
1955	62r 76d	62r 76d	62r 76d	60r 3m	58r 6m	56r 9m
1956	62r 139d	62r 139d	62r 139d	61r	59r 3m	57r 6m
1957	62r 6m	62r 6m	62r	61r 6m	60r	58r 3m
1958	62r 8m	62r 8m	62r 2m	61r 8m	60r 9m	59r
1959	62r 10m	62r 10m	62r 4m	61r 10m	61r 4m	59r 9m
1960	63r	63r	62r 6m	62r	61r 6m	60r 6m
1961	63r 2m	63r 2m	62r 8m	62r 2m	61r 8m	61r 3m
1962	63r 4m	63r 4m	62r 10m	62r 4m	61r 10m	61r 7m
1963	63r 6m	63r 6m	63r	62r 6m	62r	61r 11m
1964	63r 8m	63r 8m	63r 2m	62r 8m	62r 2m	62r 2m
1965	63r 10m	63r 10m	63r 4m	62r 10m	62r 4m	62r 4m
1966 a více	64r	64r	63r 6m	63r	62r 6m	62r 6m

Rok narození	Důchodový věk mužů, s počtem vychovaných dětí		
	1	2	3 a více
1957	62r	61r 6m	61r
1958	62r 2m	61r 8m	61r 2m
1959	62r 4m	61r 10m	61r 4m
1960	62r 6m	62r	61r 6m
1961	62r 8m	62r 2m	61r 8m
1962	62r 10m	62r 4m	61r 10m
1963	63r	62r 6m	62r
1964	63r 2m	62r 8m	62r 2m
1965	63r 4m	62r 10m	62r 4m
1966 a více	63r 6m	63r	62r 6m

Zdroj: (Sociálna poisťovňa, 2020); vlastní zpracování